

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 27.3.2001
COM(2001) 166 τελικό

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων που αφορούν τη γονική μέριμνα

Αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων που αφορούν τη γονική μέριμνα

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η Επιτροπή έχει θέσει ως στόχο τη δημιουργία ενός πραγματικού δικαστικού χώρου όπου οι αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζονται και εκτελούνται σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στον τομέα του οικογενειακού δικαίου, αυτή η ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων έχει άμεσες επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο σήμερα που δημιουργούνται όλο και περισσότεροι οικογενειακοί δεσμοί μεταξύ πολιτών ή κατοίκων διαφορετικών κρατών μελών και που τα μέλη μιας οικογένειας επιλέγουν συχνότερα να ζουν σε διαφορετικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά από τη διάλυση της οικογένειας. *Ο κανονισμός 1347/2000 της 29ης Μαΐου 2000 περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων* (κανονισμός των Βρυξελλών II) προβλέπει αμοιβαία αναγνώριση ορισμένων αποφάσεων διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού. Ωστόσο, πρώτον, το πεδίο εφαρμογής του είναι περιορισμένο και, δεύτερον, μία απόφαση που έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος πρέπει προηγουμένως να κηρυχθεί *εκτελεστή* προκειμένου να γίνει η εκτέλεσή της σε άλλο.

Το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων που συνήλθε στις 30 Νοεμβρίου 2000 ενέκρινε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα που αποσκοπεί στην κατάργηση της διαδικασίας κήρυξης της *εκτελεστότητας* στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Στον τομέα του οικογενειακού δικαίου, το πρόγραμμα περιλαμβάνει, ήδη σε ένα πρώτο στάδιο, επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II σε συνδυασμό με ένα ειδικότερο σχέδιο για την κατάργηση της διαδικασίας κήρυξης της κήρυξης της εκτελεστότητας των αποφάσεων που αφορούν τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα.

Με την ευκαιρία αυτή, το Συμβούλιο συμφώνησε οι εργασίες για την κατάργηση της διαδικασίας κήρυξης της *εκτελεστότητας* των αποφάσεων σχετικά με τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα, που άρχισαν μετά από πρωτοβουλία της Γαλλίας, να γίνονται παράλληλα με την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II. Με τον τρόπο αυτό θα διασφαλιστεί η ισότητα μεταχείρισης για όλα τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικές πραγματικότητες όπως η διαφοροποίηση της δομής των οικογενειών.

Στο παρόν έγγραφο εργασίας εκτίθενται μία σειρά από προκαταρκτικά ζητήματα που αφορούν την υλοποίηση του πρώτου σταδίου του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων στον τομέα του οικογενειακού δικαίου, καθώς και τη συνέχιση των εργασιών σχετικά με την πρωτοβουλία που αφορά το δικαίωμα επικοινωνίας με τα τέκνα. Στο τμήμα 2 περιγράφεται η εξέλιξη της δικαστικής συνεργασίας σε υποθέσεις γονικής μέριμνας με βάση τη συνθήκη ΕΚ, ενώ στο τμήμα 3 γίνεται μία επισκόπηση του διεθνούς πλαισίου και αναλύονται ιδιαίτερα οι επιπτώσεις που θα έχει η προσχώρηση της Κοινότητας στη σύμβαση της Χάγης του 1996 σχετικά με τη γονική μέριμνα. Στο τμήμα 4 αναλύεται η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II, οι κανόνες περί δικαιοδοσίας και ορισμένα συναφή ζητήματα και εκτιμήσεις επί της ουσίας. Στο τμήμα 5 διατυπώνονται ορισμένες τελικές παρατηρήσεις σχετικά με την επέκταση του πεδίου του κανονισμού των Βρυξελλών II στο πλαίσιο των εργασιών της Επιτροπής στον τομέα αυτό.

Στόχος είναι η υποβολή πρότασης της Επιτροπής για έκδοση κανονισμού σχετικά με τη γονική μέριμνα.

2. ΟΡΟΣΗΜΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΕΚ

Δεκέμβριος 1998 – Πρόγραμμα δράσης της Βιέννης

Τα κράτη μέλη είχαν ήδη αναγνωρίσει, με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, ότι η δικαιοσύνη και οι εσωτερικές υποθέσεις αποτελούν θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Όμως, την εποχή εκείνη τα μέτρα στον τομέα αυτό έπρεπε να λάβουν τη μορφή διεθνών συμβάσεων, οι οποίες απαιτούν ομοφωνία από τα κράτη μέλη και επικύρωση από τα εθνικά κοινοβούλια.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στη Βιέννη το Δεκέμβριο του 1998 ενέκρινε ένα πρόγραμμα δράσης για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με την προοπτική της θέσης σε ισχύ των διατάξεων της συνθήκης του Άμστερνταμ που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Στόχος του προγράμματος δράσης της Βιέννης ήταν να αποκτήσουν όλοι οι ευρωπαίοι πολίτες μία κοινή αντίληψη της δικαιοσύνης χάρη στην εύκολη διαπίστωση του αρμόδιου δικαστηρίου, στον σαφή καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, στην ταχεία και δίκαιη εκδίκαση των υποθέσεων και στις αποτελεσματικές διαδικασίες εκτέλεσης.

Μάιος 1999 - Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999, αποτέλεσε ένα μεγάλο βήμα όσον αφορά τη χρήση των κοινοτικών μηχανισμών για ορισμένες καίριες πολιτικές στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, όπως η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Αυτή η μεταφορά του τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις από τον τρίτο στον πρώτο πυλώνα άνοιξε νέες προοπτικές για την επιτάχυνση και εμπέδωση των εργασιών στον τομέα αυτό.

Για την προοδευτική εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το Συμβούλιο λαμβάνει μέτρα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις και στο μέτρο που είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς¹. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν τη βελτίωση και απλούστευση και αναγνώρισης των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις καθώς και την προώθηση του συμβιβασμού των κανόνων που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη όσον αφορά τη σύγκρουση νόμων και δικαιοδοσίας².

Οκτώβριος 1999 - Τα ορόσημα του Τάμπερε

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στο Τάμπερε τον Οκτώβριο του 1999 έθεσε ορισμένα ορόσημα για τη δημιουργία ενός πραγματικού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ζητήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να τηρεί ένα "πίνακα ελέγχου των αποτελεσμάτων" όπου θα απαριθμούνται οι στόχοι και οι ενέργειες που προγραμματίζονται και που πραγματοποιούνται σε κάθε τομέα. Για την δημιουργία ενός πραγματικού δικαστικού

¹ *Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας* ("Συνθήκη ΕΚ"), Τίτλος IV (θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων), άρθρα 61 στοιχείο γ) και 65. Ο τίτλος αυτός εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των πρωτοκόλλων για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας (άρθρο 69).

² Κατά τη διάρκεια μεταβατικής περιόδου πέντε ετών μετά την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα βάσει προτάσεως της Επιτροπής ή κατόπιν πρωτοβουλίας κράτους μέλους και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (άρθρο 67). Η ομοφωνία όσον αφορά τα μέτρα που λαμβάνονται στον τομέα του οικογενειακού δικαίου θα εξακολουθήσει να ισχύει και μετά την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Νίκαιας.

χώρου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων, η οποία "θα πρέπει να αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας τόσο σε αστικά όσο και σε ποινικά θέματα εντός της Ένωσης"³, και έκανε έκκληση για μεγαλύτερη σύγκλιση στον τομέα του αστικού δικαίου. Συγκεκριμένα:

*“Όσον αφορά τις αστικές υποθέσεις, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση σχετικά με την περαιτέρω μείωση των ενδιάμεσων μέτρων τα οποία ακόμη απαιτούνται για την αναγνώριση και εφαρμογή αυτών των αποφάσεων στο κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση. Ως πρώτο βήμα, αυτές οι ενδιάμεσες διαδικασίες θα πρέπει να καταργηθούν όσον αφορά τους τίτλους που έχουν εκδοθεί για καταναλωτικές ή εμπορικές απαιτήσεις και ορισμένες δικαστικές αποφάσεις του τομέα του οικογενειακού δικαίου (π.χ. αξιώσεις διατροφής και δικαίωμα επίσκεψης). Οι αποφάσεις αυτές θα πρέπει να αναγνωρίζονται αυτόματα σε όλη την Ένωση χωρίς ενδιάμεσες διαδικασίες ή λόγους άρνησης εκτέλεσης. Αυτό θα μπορούσε να συνοδεύεται από τη θέσπιση στοιχειωδών προτύπων για συγκεκριμένες πτυχές της πολιτικής δικονομίας”*⁴.

Μάιος 2000 – Ο κανονισμός των Βρυξελλών II

Στον κανονισμό των Βρυξελλών II διατυπώνονται κανόνες δικαιοδοσίας, και προβλέπεται η αυτόματη αναγνώριση και η απλούστευση της εκτέλεσης των αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων (βλ. Παράρτημα 1).⁵ Αυτό το τελευταίο προστέθηκε αργότερα κατά τις σχετικές συζητήσεις προκειμένου να ληφθεί υπόψη η δικαιοδοσία του δικαστηρίου του διαζυγίου για υποθέσεις γονικής μέριμνας σε πολλά κράτη μέλη.

Όσον αφορά τη γονική μέριμνα, το πεδίο του κανονισμού των Βρυξελλών II περιορίζεται στις αποφάσεις που αφορούν τη γονική μέριμνα για τα κοινά τέκνα των συζύγων και που εκδίδονται στο πλαίσιο της εκδίκασης γαμικών διαφορών. Αυτό σημαίνει ότι ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται ούτε στις οικογενειακές καταστάσεις που προκύπτουν από σχέσεις εκτός γάμου ούτε σε άλλες αποφάσεις εκτός εκείνων που αφορούν το διαζύγιο ή το δικαστικό χωρισμό. Επιπλέον, εξακολουθεί να απαιτείται η διαδικασία κήρυξης της εκτελεστότητας προκειμένου μία απόφαση που έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος να μπορεί να εκτελεστεί σε άλλο.

³ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε, σημείο 33.

⁴ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε, σημείο 34.

⁵ *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 της 29ης Μαΐου 2000 περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων*, ΕΕ 2000 L 160/19. Το Συμβούλιο εκτόνησε στις 28 Μαΐου 1998 μία σύμβαση σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και συνέστησε την έγκρισή της από τα κράτη μέλη (ΕΕ 1998 C 221/1) βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης του Μάαστριχτ. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δεν μπορούν πλέον να επικυρώσουν την εν λόγω σύμβαση, δεδομένου ότι αυτό θα ισοδυναμούσε με παράβαση του καθήκοντος πίστωσης που έχουν έναντι της Κοινότητας, λόγω της έναρξης ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ και ειδικότερα λόγω του γεγονότος ότι έχει ήδη υποβληθεί προς συζήτηση σχετική πρόταση κοινοτικής πράξης. Ως εκ τούτου, ο κανονισμός των Βρυξελλών II με το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του, έχει σε μεγάλο βαθμό βασισθεί στο περιεχόμενο της σύμβασης του 1998 με τις αναγκαίες προσαρμογές στο νέο θεσμικό πλαίσιο.

Επισημαίνεται ότι μέχρι σήμερα δεν έχουν ρυθμιστεί με κοινοτική πράξη ούτε τα περιουσιακά δικαιώματα που προκύπτουν από το γάμο ούτε τα ζητήματα κληρονομικού δικαίου.

Ιούλιος 2000 – Γαλλική πρωτοβουλία σχετικά με τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα

Βασίζομενη στον κανονισμό των Βρυξελλών II, η Γαλλία ανέλαβε στις 3 Ιουλίου 2000 μία πρωτοβουλία με στόχο να διευκολυνθεί, με την κατάργηση της διαδικασίας κήρυξης της εκτελεστότητας, η άσκηση των διασυνοριακών δικαιωμάτων προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα διαζευγμένων ή εν διαστάσει ζευγών⁶. Στην αρχική της εκδοχή, η πρωτοβουλία αφορούσε τις αποφάσεις που εμπίπτουν στον κανονισμό των Βρυξελλών II και παρέχουν σε έναν από τους γονείς δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας με κοινό τέκνο τους ηλικίας κάτω των 16 ετών.

Η εν λόγω πρωτοβουλία για έκδοση κανονισμού βασίζεται στην αρχή αμοιβαίας αναγνώρισης της εκτελεστότητας ορισμένων αποφάσεων για τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα, η οποία θα πρέπει να διακρίνεται από την ίδια την εκτέλεση. Πράγματι, η κατάργηση της διαδικασίας κηρύξεως της εκτελεστότητας σημαίνει ότι δεν απαιτείται πλέον ειδική διαδικασία στο κράτος μέλος της εκτέλεσης πριν από την πραγματοποίηση της ίδιας της εκτέλεσης. Έτσι, η πρωτοβουλία δεν επηρεάζει την εκτέλεση, η οποία πραγματοποιείται δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους της εκτέλεσης.

Σε αντιστάθμισμα του γεγονότος ότι οι αποφάσεις αυτές είναι άμεσα εκτελεστές σε όλα τα κράτη μέλη, προτείνονται οι ακόλουθες εγγυήσεις:

- μία έκτακτη διαδικασία κατεπείγοντος ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους όπου έχει τη συνήθη διαμονή του το τέκνο με την οποία δίνεται η δυνατότητα άρνησης της κήρυξης της εκτελεστότητας λόγω εξαιρετικών περιστάσεων (δηλαδή, εφόσον η εκτέλεση θα έθετε σε σοβαρό κίνδυνο τα συμφέροντα του παιδιού ή εφόσον υφίσταται άλλη εκτελεστή απόφαση που είναι ασυμβίβαστη)· και
- εγγύηση ότι το τέκνο θα επιστρέψει μετά τη διαμονή του στο εξωτερικό (αυτό σημαίνει, πρώτον, ότι, εκτός επιτακτικής ανάγκης προστασίας του τέκνου, δεν παρέχεται στις αρχές του κράτους όπου διαμένει το τέκνο αρμοδιότητα, στη διάρκεια της διαμονής αυτής, να τροποποιήσουν την εκτελούμενη αλλοδαπή απόφαση και, δεύτερον, ότι έχουν δεσμευμένη αρμοδιότητα να διατάξουν την επιστροφή του τέκνου).

Προβλέπεται ενίσχυση των μηχανισμών συνεργασίας που έχουν ήδη θεσπιστεί από τις συμβάσεις της Χάγης, οι οποίες παρουσιάζονται στο τμήμα 3, για την ανταλλαγή πληροφοριών, την ενθάρρυνση της εκούσιας άσκησης του δικαιώματος προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα καθώς και για την εξασφάλιση, σαν έσχατη λύση, της ικανοποίησης των απαιτήσεων αυτών με την προσφυγή σε αναγκαστικά μέσα.

Η πρωτοβουλία αυτή αποτελεί την πρώτη προσπάθεια για κατάργηση της διαδικασίας κηρύξεως της εκτελεστότητας σε ένα περιορισμένο, αν και ευαίσθητο, τομέα. Ωστόσο, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων που συνήλθε στις 30 Νοεμβρίου του 2000 συμφώνησε ότι, λόγω του περιορισμένου πεδίου της, η πρωτοβουλία θα πρέπει να προωθηθεί μόνο παράλληλα με τις εργασίες για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η ισότητα μεταχείρισης για όλα τα παιδιά.⁷ Η

⁶ Πρωτοβουλία της Γαλλικής Δημοκρατίας για την έκδοση του κανονισμού του Συμβουλίου για την αμοιβαία εκτέλεση των αποφάσεων περί το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα, ΕΕ 2000 C 234/7. Η γαλλική πρωτοβουλία βασίζεται στα άρθρα 61(γ) και 65 της συνθήκης ΕΚ. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δήλωσαν την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν στην πρωτοβουλία αυτή.

⁷ Στις γνώμες που διατύπωσαν για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή εξέφρασαν επίσης επιφυλάξεις για το περιορισμένο πεδίο της γαλλικής πρωτοβουλίας.

σουηδική προεδρία δήλωσε ότι θα συνεχισθούν οι σχετικές εργασίες και προς τις δύο κατευθύνσεις.

Δεκέμβριος 2000 – Πρόγραμμα αμοιβαίας αναγνώρισης

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Τάμπερε, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ενέκριναν το Δεκέμβριο του 2000 ένα πρόγραμμα μέτρων για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων σε τέσσερις τομείς.⁸ Σε κάθε τομέα αποσκοπείται η προοδευτική κατάργηση της διαδικασίας κηρύξεως της *εκτελεστότητας*, σε τρία στάδια, με ενδεχόμενη λήψη ορισμένων συνοδευτικών οριζόντιων μέτρων. Όσον αφορά τη γονική μέριμνα, τα μέτρα αυτά μπορεί να αναφέρονται στην εναρμόνιση των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου, καθώς και στην όσο το δυνατόν καλύτερη προστασία των συμφερόντων του παιδιού και στη θέση του στη σχετική διαδικασία.

Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται τα μέτρα που προβλέπονται στον δεύτερο τομέα του προγράμματος.

Πρόγραμμα αμοιβαίας αναγνώρισης	
Δεύτερος τομέας (οικογενειακό δίκαιο που καλύπτεται από τον κανονισμό των Βρυξελλών II και οικογενειακές καταστάσεις που γεννώνται από εκτός γάμου σχέσεις)	
1ο στάδιο :	
– κατάργηση της κήρυξης της εκτελεστότητας για αποφάσεις που αφορούν το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας των γονέων με τα τέκνα	
– πράξη σχετικά με τις οικογενειακές καταστάσεις που γεννώνται από εκτός γάμου σχέσεις	
– επέκταση του πεδίου εφαρμογής των αποφάσεων με τις οποίες τροποποιούνται οι όροι άσκησης της γονικής μέριμνας όπως είχαν καθοριστεί με τις αποφάσεις περί διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού	
2ο στάδιο :	
– εφαρμογή των απλουστευμένων διαδικασιών του κανονισμού των Βρυξελλών I	
– προσωρινή εκτέλεση και ασφαλιστικά μέτρα	
3ο στάδιο :	
– γενική κατάργηση της κήρυξης της <i>εκτελεστότητας</i> , σε μερικούς τομείς υπό μορφή ενός ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου που εκτελείται άμεσα σε όλα τα κράτη μέλη χωρίς τη λήψη οποιουδήποτε ενδιάμεσου μέτρου	

Δεκέμβριος 2000 – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Το Δεκέμβριο του 2000 έγινε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας η *Διακήρυξη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.⁹ Τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στον Χάρτη αποτελούν τη βάση για οποιαδήποτε μελλοντική ενέργεια σε κοινοτικό επίπεδο, όπως η μελλοντική νομοθετική πράξη για τη γονική μέριμνα. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 24 του Χάρτη διατυπώνονται ορισμένα ουσιαστικά και διαδικαστικά δικαιώματα του παιδιού που εμπνέονται από την αναφερόμενη στο τμήμα 3.1 σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (βλ. Παράρτημα 4).

⁸ Πρόγραμμα μέτρων για την εφαρμογή της αρχής αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων επί αστικών και εμπορικών υποθέσεων ΕΕ 2001 C12/1.

⁹ Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης - πανηγυρική διακήρυξη, ΕΕ 2000 C364/1 ("Ο Χάρτης της ΕΕ").

=> Συνοπτικά :

- (1) Η Κοινότητα έχει ξεκινήσει ένα φιλόδοξο πρόγραμμα βαθμιαίας αμοιβαίας αναγνώρισης με διπλό στόχο : (1) επέκταση της αμοιβαίας αναγνώρισης σε θέματα που δεν καλύπτονται από τις ισχύουσες κοινοτικές πράξεις και (2) προοδευτική κατάργηση της κήρυξης της εκτελεστότητας για όλες τις αποφάσεις σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.
- (2) Στο τομέα του οικογενειακού δικαίου, το πρώτο στάδιο του προγράμματος περιλαμβάνει την επέκταση της αμοιβαίας αναγνώρισης στους τομείς που δεν καλύπτονται από τον κανονισμό των Βρυξελλών II καθώς και ένα ειδικό σχέδιο που αφορά τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα. Οι δύο αυτές πτυχές είναι συμπληρωματικές μεταξύ τους, καθώς το Συμβούλιο θεώρησε την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη γαλλική πρωτοβουλία, η οποία με τη σειρά της προετοιμάζει το έδαφος για το δεύτερο και τρίτο στάδιο.
- (3) Ταυτόχρονα συνεχίζονται οι εργασίες, ανάλογα με τις ανάγκες, για τη λήψη οριζόντιων μέτρων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και τη διευκόλυνση της αναγνώρισης.

3. ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΓΟΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

3.1. Οι διεθνείς συμβάσεις για τη γονική μέριμνα

Η Σύμβαση της Χάγης του 1996 για τη γονική μέριμνα

Η Σύμβαση της Χάγης του 1961 σχετικά με την προστασία των ανηλίκων¹⁰ πρόκειται να αντικατασταθεί, στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών, από μία νέα σύμβαση η οποία δεν έχει τεθεί μέχρι σήμερα σε ισχύ, τη Σύμβαση της Χάγης το 1996 για τη γονική μέριμνα (βλ. Παράρτημα 2).¹¹ Η Σύμβαση του 1996 περιέχει κανόνες σχετικά με τη δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο και την εκτέλεση των αποφάσεων σχετικά με τη γονική μέριμνα, όπου περιλαμβάνονται τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με το τέκνο. Ενώ η Σύμβαση του 1961 δίνει προτεραιότητα στην ιθαγένεια, η Σύμβαση του 1996 βασίζεται στην αρχή της δικαιοδοσίας του συμβαλλόμενου κράτους όπου έχει τη συνήθη διαμονή του το τέκνο. Η αρμόδια αρχή εφαρμόζει καταρχήν την εθνική της νομοθεσία και μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση σε δικαστήριο που είναι πιο κατάλληλο για την εκδίκασή της. Οι αποφάσεις τυγχάνουν αυτόματης αναγνώρισης και τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να θεσπίσουν μία απλή και ταχεία διαδικασία αναγνώρισης της εκτελεστότητας. Δημιουργείται επίσης ένας μηχανισμός συνεργασίας μεταξύ των αρχών που ορίζονται ως αρμόδιες.

Το γεγονός ότι η δικαιοδοσία επηρεάζεται από τη μεταβολή της συνήθους διαμονής του παιδιού δημιουργεί τον κίνδυνο να χρησιμοποιηθεί βία για τη δημιουργία τεχνητών δωσιδικιών προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιμέλεια του τέκνου. Για την αποτροπή παρόμοιων τακτικών, τόσο ο κανονισμός των Βρυξελλών II¹² όσο και η Σύμβαση του 1996 αναγνωρίζουν την υπεροχή της επιτυχέστερης Σύμβασης της Χάγης του 1980 για τη διεθνή απαγωγή παιδιών, η οποία ισχύει σε 36 κράτη, περιλαμβανομένων και όλων των 15 κρατών μελών (βλ. Παράρτημα 2).¹³ Στόχος της Σύμβασης του 1980 είναι η αποκατάσταση του status quo με την άμεση επιστροφή των παιδιών που μετακινήθηκαν ή κατακρατήθηκαν παράνομα.¹⁴ Για το σκοπό αυτό,

¹⁰ XXXIη σύμβαση σχετικά με τη δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων καθώς και τη συνεργασία όσον αφορά τη γονική μέριμνα και μέτρα για την προστασία των παιδιών (συνήφθη τις 19 Οκτωβρίου 1996) ("η Σύμβαση του 1996"). Μέχρι σήμερα οι Κάτω Χώρες είναι το μόνο κράτος μέλος που έχει υπογράψει (χωρίς να έχει επικυρώσει) τη Σύμβαση.

¹¹ Χη σύμβαση σχετικά με την αρμοδιότητα των αρχών και το εφαρμοστέο δίκαιο όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων (συνήφθη στις 5 Οκτωβρίου 1961) ("η Σύμβαση του 1961"). Έχει τεθεί σε ισχύ στην Αυστρία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, την Πορτογαλία και την Ισπανία, καθώς και στην Πολωνία, την Ελβετία και την Τουρκία. Η Σύμβαση του 1961 αποτέλεσε αντικείμενο επικρίσεων λόγω της ύπαρξης αλληλοσυγκρουόμενων δικαιοδοτικών βάσεων (ιθαγένεια και συνήθης διαμονή), της μη ύπαρξης κατάλληλης συνεργασίας μεταξύ των αρχών και της απουσίας διατάξεων σχετικά με την εκτέλεση.

¹² Με το άρθρο 4 του κανονισμού των Βρυξελλών II επιβάλλεται στα δικαστήρια η υποχρέωση να ασκούν τη διεθνή δικαιοδοσία τους σύμφωνα με τη σύμβαση του 1980, και ιδίως με τα άρθρα 3 και 16. Αυτό σημαίνει ότι, σε περίπτωση απαγωγής παιδιού, αρμόδιο δικαστήριο για να ασκήσει τη δικαιοδοσία είναι το δικαστήριο όπου το παιδί έχει τη νόμιμη συνήθη διαμονή του και όχι το δικαστήριο της νέας "de facto" διαμονής του παιδιού.

¹³ XXVIIη σύμβαση για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών (συνήφθη στις 25 Οκτωβρίου 1980). Έχει υποβληθεί πρόταση για την έναρξη της εκπόνησης ενός πρωτοκόλλου σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα.

¹⁴ Η μετακίνηση ή η κατακράτηση ενός παιδιού θεωρείται παράνομη εφόσον έγιναν κατά παράβαση δικαιώματος επιμέλειας αναγνωρισμένου από το δίκαιο του κράτους στο οποίο το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή αμέσως πριν τη μετακίνηση ή την κατακράτησή του. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι τα εν λόγω δικαιώματα επιμέλειας μπορεί να απορρέουν ιδίως απευθείας από το νόμο, δηλαδή δεν απαιτείται η έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης.

η Σύμβαση θεσπίζει ένα σύστημα συνεργασίας μεταξύ των αρχών για την επιστροφή των παιδιών που έχουν μετακινηθεί ή κατακρατηθεί παράνομα καθώς και για την ουσιαστική άσκηση της επιμέλειας και του δικαιώματος προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα.

Ωστόσο, η Σύμβαση του 1980 αναγνωρίζει επίσης την ανάγκη ορισμένων εξαιρέσεων από την υποχρέωση επιστροφής του παιδιού, οι οποίες πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Έτσι, το άρθρο 13 στοιχείο β) προβλέπει μία εξαίρεση εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος η επιστροφή του παιδιού να το εκθέσει σε φυσική ή ψυχική δοκιμασία ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο να το περιαγάγει σε μία αφόρητη κατάσταση. Η γαλλική πρωτοβουλία σχετικά με το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα δίνει εν μέρει μία λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στην πράξη κατά την εφαρμογή άρθρο 13 στοιχείο β) που ενδέχεται να οδηγήσει σε καταχρήσεις.

Άλλες σχετικές διεθνείς πράξεις

Η *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την επιμέλεια των τέκνων* αντιμετωπίζει το πρόβλημα της μετακίνησης χωρίς δικαίωμα ενός τέκνου θεσπίζοντας κανόνες σχετικά με την αναγνώριση και με την εκτέλεση των αποφάσεων που αφορούν την επιμέλεια (βλ. Παράρτημα 3).¹⁵ Καθιερώνεται ένα σύστημα, σε τρία στάδια, σύμφωνα με το οποίο επιτρέπονται προοδευτικά περισσότεροι λόγοι άρνησης της επιστροφής του παιδιού. Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη, έστω και με επιφυλάξεις, πράγμα το οποίο στην πράξη έχει ως αποτέλεσμα να ισχύουν σε όλες τις περιπτώσεις οι περισσότεροι δυνατοί λόγοι άρνησης επιστροφής του παιδιού.

Η *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των τέκνων χωρίς γάμο των γονέων τους* αποσκοπεί στην προοδευτική ευθυγράμμιση του νομικού καθεστώτος των παιδιών που γεννώνται εκτός γάμου με αυτό των παιδιών που γεννήθηκαν σε νόμιμο γάμο.¹⁶

Προς τη δημιουργία ενός πλέγματος ουσιαστικών και διαδικαστικών δικαιωμάτων για τα παιδιά

Εκτός από τις προαναφερθείσες πράξεις που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της αναγνώρισης και εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων, υπάρχει μία αυξανόμενη τάση για αναγνώριση των παιδιών ως υποκειμένων ενός πλέγματος τόσο ουσιαστικών όσο και διαδικαστικών δικαιωμάτων, όπως απαριθμούνται ενδεικτικά στη *σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού του 1989* (βλ. Παράρτημα 4).¹⁷ Όπως αναφέρθηκε ήδη, στο χάρτη της ΕΕ έχει περιληφθεί ένα άρθρο για τα δικαιώματα του παιδιού.

Θα πρέπει επίσης να αναφερθούν οι συνεχιζόμενες εργασίες στο Συμβούλιο της Ευρώπης για την εκπόνηση ενός *σχεδίου σύμβασης σχετικά με την προσωπική επαφή με τα παιδιά*.¹⁸ Το εν λόγω σχέδιο σύμβασης θεσπίζει ορισμένες γενικές αρχές, όπως το δικαίωμα του παιδιού να έρχεται σε επαφή και με τους δύο γονείς του, και προβλέπει κατάλληλες διασφαλίσεις και εγγυήσεις, στις οποίες μπορεί να περιληφθεί ένας μηχανισμός αναγνώρισης/εκτελεστότητας που προηγείται της επαφής, καθώς και οικονομικές εγγυήσεις ή δεσμεύσεις. Σχεδιάζεται δε η δημιουργία ενός συστήματος συνεργασίας μεταξύ των αρχών, σύμφωνα με το οποίο οι τελευταίες μπορεί να έχουν εξουσία όχι μόνο για την εξασφάλιση της επιστροφής του παιδιού αλλά και για τον

¹⁵ *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε θέματα επιμέλειας των τέκνων και την αποκατάσταση της επιμέλειάς τους* (Λουξεμβούργο, 20-5-1980).

¹⁶ *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των τέκνων χωρίς γάμο των γονέων τους* (Στρασβούργο, 15-10-1975). Ισχύει σε οκτώ κράτη μέλη.

¹⁷ *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού*, 20 Νοεμβρίου 1989 (“η σύμβαση των ΗΕ”).

¹⁸ Δεδομένου ότι το εν λόγω σχέδιο σύμβασης επηρεάζει τον κανονισμό των Βρυξελλών II, πρέπει να μελετηθεί η δυνατότητα προσχώρησης της Κοινότητας σ’ αυτήν.

καθορισμό ή την τροποποίηση των όρων της άσκησης των δικαιωμάτων προσωπικής επικοινωνίας.

Η βασική αρχή που διέπει τα ουσιαστικά αυτά δικαιώματα είναι ότι σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον τους.¹⁹ Επιπλέον, το παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί κανονικά προσωπική επαφή και με τους δύο γονείς, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του.²⁰ Όσον αφορά τα διαδικαστικά θέματα, τα παιδιά έχουν το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης τους σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που τα αφορά ανάλογα με την ηλικία τους και το βαθμό ωριμότητάς τους.²¹ Η *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού* (βλ. Παράρτημα 3) προβλέπει περαιτέρω το δικαίωμα του παιδιού να ζητήσει το διορισμό ειδικού αντιπροσώπου, εφόσον έχει αφαιρεθεί το δικαίωμα εκπροσώπησής του από τους έχοντες τη γονική εξουσία.²²

3.2. Επιπτώσεις της ενδεχόμενης προσχώρησης της Κοινότητας στη Σύμβαση του 1996

Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου στην υπόθεση AETR όσον αφορά την αρμοδιότητα στις εξωτερικές σχέσεις,²³ τα κράτη μέλη δεν είναι πλέον ελεύθερα να προσχωρήσουν αυτόνομα στη σύμβαση του 1996 στο βαθμό που οι διατάξεις της περί δικαιοδοσίας και εκτέλεσης των αποφάσεων επηρεάζουν τους κοινοτικούς κανόνες (δηλαδή τον κανονισμό των Βρυξελλών II).²⁴ Κατά συνέπεια, η Σύμβαση αποτελεί μικτή συμφωνία στην οποία η Κοινότητα και τα κράτη μέλη δεν μπορούν να προσχωρήσουν παρά μόνον από κοινού.

Στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων έγιναν διαβουλεύσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί η εναρμονισμένη εφαρμογή της Σύμβασης του 1996 και της μελλοντικής Σύμβασης των Βρυξελλών II του 1998 στην οποία έχει προσαρμοστεί ο κανονισμός των Βρυξελλών II. Πρώτον, εκτός από τη συνήθη διαμονή του παιδιού, στο άρθρο 10 της Σύμβασης του 1996 έχει προστεθεί η συντρέχουσα ειδική δωσιδικία του διαζυγίου, που αντιστοιχεί κατ' ουσίαν στο άρθρο 3 παρ. 2 του κανονισμού των Βρυξελλών II.²⁵ Δεύτερον, το άρθρο 52 της Σύμβασης του 1996 επιτρέπει στα συμβαλλόμενα κράτη να συνάπτουν συμφωνίες σχετικά με τα παιδιά που

¹⁹ Άρθρο 3 της Σύμβασης των ΗΕ και άρθρο 24 παρ. 2 του χάρτη της ΕΕ.

²⁰ Άρθρο 9 της Σύμβασης των ΗΕ και άρθρο 24 παρ. 3 του χάρτη της ΕΕ.

²¹ Άρθρο 12 της Σύμβασης των ΗΕ και άρθρο παρ. 1 του χάρτη της ΕΕ.

²² *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού* (Στρασβούργο 25-1-1996), Άρθρο 4.

²³ Υπόθεση 22/70, *Επιτροπή κατά Συμβουλίου*, Συλλογή 1971, σ. 263. Σε μία σειρά υποθέσεων που άρχισε με την υπόθεση AETR το Δικαστήριο ανέπτυξε τη θεωρία της σιωπηρής αρμοδιότητας εξωτερικών σχέσεων, και συγκεκριμένα ότι όταν η Κοινότητα έχει ενεργήσει για την εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής, τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον το δικαίωμα να ενεργούν προς τα έξω σε τομείς που θίγουν αυτή την κοινή πολιτική. Εφόσον η εν λόγω αρμοδιότητα ανήκει από κοινού στην Κοινότητα και στα κράτη μέλη, η διεθνής συμφωνία αποτελεί 'μικτή συμφωνία' η οποία εφαρμόζεται εξολοκλήρου μόνο εφόσον συμμετέχουν σε αυτήν και η Κοινότητα και στα κράτη μέλη.

²⁴ Ο κανονισμός των Βρυξελλών II επιβάλλει την αναγνώριση όλων των αποφάσεων, περιλαμβανομένων και εκείνων που βασίζονται σε επικουρικές δικαιοδοτικές βάσεις σύμφωνα με το άρθρο 8, αλλά λαμβάνει υπόψη και οποιοσδήποτε διεθνείς δεσμεύσεις του κράτους μέλους της αναγνώρισης: Το άρθρο 15 (στοιχείο στ) προβλέπει ότι μία μεταγενέστερη απόφαση που εκδόθηκε στην τρίτη χώρα συνήθους διαμονής του τέκνου αποτελεί λόγο μη αναγνώρισης, εάν πληροί τις προϋποθέσεις για την αναγνώρισή της στο κράτος όπου ζητείται αυτή. Επιπλέον, το άρθρο 16 προβλέπει ότι, βάσει διεθνούς συμφωνίας, ένα κράτος μέλος μπορεί να μην αναγνωρίσει απόφαση που βασίζεται σε επικουρική δικαιοδοτική βάση.

²⁵ Επισημαίνεται ότι το άρθρο 10 της σύμβασης του 1996 επιβάλλει δύο επιπλέον όρους: τη συναίνεση τρίτου προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα, και ο ένας εκ των γονέων, κατά την έναρξη της διαδικασίας, να έχει συνήθη διαμονή στο κράτος του διαζυγίου.

έχουν τη συνήθη διαμονή τους σε οποιοδήποτε από τα κράτη που συμμετέχουν στις εν λόγω συμφωνίες.²⁶

Όσον αφορά την ενδεχόμενη προσχώρηση της Κοινότητας στη Σύμβαση του 1996, υπάρχουν οι ακόλουθες δυνατότητες επιλογής :

– (α) προσχώρηση στη Σύμβαση του 1996

Με τον τρόπο αυτό αναγνωρίζονται οι προσπάθειες που έχουν ήδη καταβληθεί στις διαπραγματεύσεις καθώς και η αξία ενός συνεκτικού διεθνούς πλαισίου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της γονικής μέριμνας που συχνά υπερβαίνουν τα σύνορα της ΕΚ.²⁷ Ωστόσο, η Κοινότητα δεν συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις αυτές, στόχος των οποίων ήταν η εναρμόνιση δύο διεθνών συμβάσεων (ο κανονισμός των Βρυξελλών αποτελούσε την εποχή εκείνη πράξη του τρίτου πυλώνα). Παρόλο που ομολογουμένως έχει ληφθεί υπόψη το στάδιο εξέλιξης της κοινοτικής νομοθεσίας την εποχή εκείνη, η Σύμβαση του 1996 στην πραγματικότητα περιορίζει το πεδίο των μελλοντικών ενεργειών της Κοινότητας όσον αφορά τα παιδιά που δεν διαμένουν στην ΕΚ. Και σε περίπτωση που η Κοινότητα, αφού προσχωρήσει στη σύμβαση, επιθυμεί να καλυφθούν και τα παιδιά που δεν είναι κάτοικοί της, καθώς θα αναπτύσσει περαιτέρω την πολιτική της στον τομέα αυτό (βλ. τμήμα 4.3), θα βρεθεί ενδεχομένως στη λεπτή θέση να υποχρεωθεί να καταγγείλει τη σύμβαση, εάν οι διατάξεις της δεν μπορούν πλέον να εναρμονιστούν με τη μελλοντική κοινοτική πολιτική.

Δεδομένου ότι η Κοινότητα δεν συμμετέχει στη Συνδιάσκεψη της Χάγης επί του παρόντος, η επιλογή αυτή προϋποθέτει επίσης ότι θα ξεπεραστούν οι τεχνικές δυσχέρειες σχετικά με την προσχώρησή της, για παράδειγμα με την προσθήκη ενός πρωτοκόλλου στη σύμβαση.

– (β) επαναδιαπραγμάτευση της Σύμβασης του 1996

Η Κοινότητα μπορεί να ζητήσει την επανεξέταση των διατάξεων της Σύμβασης προτού δεσμευθεί. Υπάρχουν δύο δυνατότητες: (1) Η εν λόγω επαναδιαπραγμάτευση μπορεί να περιοριστεί στο άρθρο 52, ώστε να επιτρέπεται η άμεση διεθνής δέσμευση της Κοινότητας με βάση το συμφωνηθέν κείμενο, αφήνοντας παράλληλα ελεύθερη την ανάπτυξη της πολιτικής της σε κοινοτικό επίπεδο. Εναλλακτικά, (2) η Κοινότητα να ζητήσει επαναδιαπραγμάτευση των ουσιαστικών διατάξεων της σύμβασης, στο βαθμό που οι εν λόγω διατάξεις δεν ανταποκρίνονται δεόντως στους κοινοτικούς προβληματισμούς.

Η επανεξέταση των ουσιαστικών διατάξεων της Σύμβασης του 1996 θα περιλαμβάνει και εκτίμηση του κατά πόσον η απλότητα ενός κανόνα που βασίζεται αποκλειστικά στη συνήθη διαμονή του παιδιού μπορεί έχει σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελέσματα που δεν κρίνονται ικανοποιητικά. Για παράδειγμα, σε περίπτωση που ένα παιδί έχει ανατραφεί από τους γονείς του σε ένα κράτος μέλος (το οποίο είναι και το κράτος μέλος της ιθαγένειάς τους) και εγκαταστάθηκε πρόσφατα με τους γονείς των γονέων του σε μία τρίτη χώρα, με συνέπεια το εν λόγω κράτος μέλος να στερείται δικαιοδοσίας ακόμα και για τη λήψη μέτρων σχετικά με τη γονική μέριμνα που θα ασκείται στο έδαφός του.

²⁶ Οι εν λόγω συμφωνίες εξομοιούνται με ενιαίους νόμους που βασίζονται στην ύπαρξη ειδικών δεσμών περιφερειακού ή άλλου χαρακτήρα.

²⁷ Η ανάγκη ενίσχυσης της δικαστικής συνεργασίας σε θέματα γονικής μέριμνας προκύπτει επίσης και στο πλαίσιο των σχέσεων με χώρες που δεν συμμετέχουν στη διαδικασία της Χάγης, και μπορεί να εξεταστεί σε σχετικά περιφερειακά φόρουμ, όπως για παράδειγμα σ' αυτό της Βαρκελώνης με τις μεσογειακές χώρες.

Εφόσον δεν είναι πλέον δυνατή ή δεν επιτύχει το στόχο της η επανεξέταση είτε του άρθρου 52 είτε των ουσιαστικών διατάξεων της σύμβασης, αποκλείεται η προσχώρηση στη Σύμβαση του 1996 στο πλαίσιο της εναλλακτικής αυτής δυνατότητας. Έτσι τίθεται και το ζήτημα της συνέχισης της εφαρμογής της Σύμβασης του 1961 στα μισά από τα κράτη μέλη.²⁸

Και μία τελική επισήμανση: ανεξάρτητα από την απόφαση που θα ληφθεί όσον αφορά την προσχώρηση της Κοινότητας στη Σύμβαση του 1996, δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι η εν λόγω προσχώρηση δεν αρκεί από μόνη της για να εξασφαλίσει την ισότητα μεταχείρισης όλων των παιδιών που ζήτησε το Συμβούλιο ούτε τον απαιτούμενο βαθμό απλούστευσης των διαδικασιών αναγνώρισης και εκτέλεσης των αποφάσεων σε ένα κοινό δικαστικό χώρο. Η σύμβαση του 1996 μπορεί παρόλα αυτά να χρησιμεύσει σαν βάση από την οποία θα εμπνέονται οι κοινοτικοί κανόνες περί δικαιοδοσίας (βλ. Τμήμα 4.3).

=> **Συνοπτικά :**

- (1) **Η Κοινότητα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τα ζητήματα εκείνα της σύμβασης του 1996 τα οποία καλύπτονται από τον κανονισμό των Βρυξελλών II. Συνεπώς, η σύμβαση του 1996 δεν μπορεί παρά να είναι μικτή συμφωνία.**
- (2) **Δεδομένου ότι θα έθετε περιορισμούς στις μελλοντικές κοινοτικές ενέργειες, οι επιπτώσεις της ενδεχόμενης προσχώρησης της Κοινότητας στη σύμβαση του 1996 πρέπει να μελετηθούν προσεκτικά.**
- (3) **Καταρχήν, η συνύπαρξη μιας διεθνούς πράξης με μία περισσότερο φιλόδοξη κοινοτική πράξη θα πρέπει να είναι τόσο εφικτή όσο και επιθυμητή.**
- (4) **Σε κάθε περίπτωση, η προσχώρηση της Κοινότητας στη σύμβαση του 1996 δεν θα πρέπει να επηρεάζει τη θέσπιση μιας πιο φιλόδοξης κοινοτικής πράξης στον τομέα αυτό.**

²⁸ Εάν η Κοινότητα δεν προσχωρήσει στη σύμβαση του 1996, η Σύμβαση του 1961 θα παραμείνει σε ισχύ στα κράτη μέλη εκείνα τα οποία την έχουν επικυρώσει. Ωστόσο, εφόσον η εφαρμογή της σύμβασης δεν περιορίζεται στα παιδιά που έχουν συνήθη διαμονή σε συμβαλλόμενο κράτος, η προτεραιότητα που δίνεται στο κράτος μέλος της ιθαγένειας του παιδιού μπορεί να είναι ασυμβίβαστη σε ορισμένες περιπτώσεις με τον κανονισμό των Βρυξελλών II.

4. ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

4.1. Εντολή του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της 30ής Νοεμβρίου 2000

Το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων ενέκρινε το Νοέμβριο του 2000 ένα πρόγραμμα μέτρων για την αμοιβαία αναγνώριση στο οποίο καθορίζεται ως τελικός σκοπός η κατάργηση της κήρυξης της εκτελεστότητας για τους τομείς που καλύπτει ο κανονισμός των Βρυξελλών II, και η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του σε οικογενειακές καταστάσεις που δεν καλύπτονται ακόμη καθώς και στις αποφάσεις με τις οποίες τροποποιείται η αρχική απόφαση. Με την ευκαιρία αυτή, κατέστη σαφές ότι υπάρχει διάσταση απόψεων σχετικά με τα επόμενα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη αυτού του στόχου. Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο διατύπωσε σοβαρές επιφυλάξεις ως προς την κατάργηση της κήρυξης της εκτελεστότητας για τις αποφάσεις που αφορούν τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα, όπως προτείνει η γαλλική πρωτοβουλία, εάν το μέτρο αυτό δεν συνοδεύεται από επέκταση του πεδίου του κανονισμού των Βρυξελλών ώστε να εξασφαλίζεται η ισότητα μεταχείρισης για όλα τα παιδιά.

Υποβλήθηκε ένα αναθεωρημένο κείμενο της γαλλικής πρωτοβουλίας όπου αφήνεται ανοικτό το θέμα του πεδίου εφαρμογής της, έως ότου ολοκληρωθούν οι εργασίες για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II. Πρέπει επομένως να επιταχυνθούν οι εργασίες μας στον τομέα αυτό. Ως εκ τούτου, εξετάζονται κατωτέρω ορισμένα προκαταρκτικά ζητήματα.

4.2. Προκαταρκτικά ζητήματα σχετικά με την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II

=> με τροποποίηση του κανονισμού των Βρυξελλών II ή με έκδοση νέου κανονισμού;

Από τυπική άποψη, η θέσπιση μιας ενιαίας πράξεως που θα καλύπτει όλες τις πτυχές της γονικής μέριμνας παρουσιάζει προφανή πλεονεκτήματα. Σε κάθε περίπτωση, η αμοιβαία αναγνώριση που εξασφαλίζεται με τον κανονισμό των Βρυξελλών II πρέπει να ισχύει τουλάχιστον στον ίδιο βαθμό για όλες οι αποφάσεις που θα υπάρχουν στο διευρυμένο πεδίο εφαρμογής.

Στο παρόν στάδιο, για να απαντηθεί το καθαρά τυπικό ερώτημα κατά πόσον η επέκταση αυτού του πεδίου εφαρμογής πρέπει να γίνει με τη μορφή τροποποίησης του κανονισμού των Βρυξελλών II ή με έκδοση νέου κανονισμού (που θα βασίζεται στις διατάξεις του κανονισμού των Βρυξελλών II σχετικά με τη γονική μέριμνα), καθώς πώς θα ενταχθεί στο πλαίσιο αυτό η πρωτοβουλία για τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας, θα πρέπει να εξεταστούν τα ακόλουθα στοιχεία:

=> ποια είδη αποφάσεων πρέπει να αφορά ο κανονισμός; (τύπος των αποφάσεων)

Ο όρος 'αστικές διαδικασίες' στον κανονισμό των Βρυξελλών II καλύπτει όχι μόνο τις ενώπιον δικαστηρίου διαδικασίες αλλά και εκείνες που διεξάγονται ενώπιον άλλων αρμόδιων αρχών σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου λαμβάνει χώρα η διαδικασία.²⁹ Εκτός από τις αποφάσεις δικαστικών ή διοικητικών αρχών, ο κανονισμός των Βρυξελλών II θεωρεί ότι εξομοιούνται με 'αποφάσεις' (1) τα δημόσια έγγραφα που έχουν συνταχθεί και είναι εκτελεστά

²⁹ Άρθρο 1 του κανονισμού των Βρυξελλών II.

σε ένα κράτος μέλος και (2) οι συμβιβασμοί που έχουν καταρτισθεί ενώπιον δικαστηρίου κατά τη διάρκεια δίκης και είναι εκτελεστοί στο κράτος μέλος όπου συνήφθησαν.³⁰

Τίθεται το ερώτημα κατά πόσον η επέκταση του πεδίου εφαρμογής στις αποφάσεις περί γονικής μέριμνας που δεν συνδέονται με γαμικές διαφορές επιτρέπει να λαμβάνονται υπόψη άλλα είδη ιδιωτικών συμφωνιών, επικυρωμένων ή μη από κάποια αρχή, εφόσον είναι εκτελεστές στο κράτος μέλος όπου έχουν συναφθεί.

=> ποια θέματα πρέπει να ρυθμίζονται; (περιεχόμενο των αποφάσεων)

Όσον αφορά το περιεχόμενο των αποφάσεων, η επέκταση του πεδίου εφαρμογής δεν μπορεί να γίνει μόνο στο πλαίσιο της γαλλικής πρωτοβουλίας (αποφάσεις σχετικά με τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας του τέκνου με έναν από τους γονείς). Αντίθετα, οι μηχανισμοί του κανονισμού των Βρυξελλών II θα πρέπει να λειτουργούν για όλες τις αποφάσεις περί γονικής μέριμνας, σύμφωνα με το πρώτο στάδιο του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης.

Επίσης, υπάρχουν ορισμένες εναλλακτικές δυνατότητες - από την πιο γενική έως την πιο ειδική - προκειμένου να καταργηθεί η σύνδεση, που καθιερώνει ο κανονισμός των Βρυξελλών II, μεταξύ της απόφασης σχετικά με τη γονική μέριμνα και της γαμικής διαφοράς :

- όλες οι αποφάσεις (συνδεόμενες ή μη με τη διάλυση της οικογένειας)
- αποφάσεις που έχουν σχέση με τη διάλυση της οικογένειας (είτε μετά είτε κατά τον χρόνο της διάλυσης)
- αποφάσεις που εκδίδονται επ' ευκαιρία του διαζυγίου ή του δικαστικού χωρισμού (κανονισμός των Βρυξελλών II) και αποφάσεις που τροποποιούν αυτές τις αποφάσεις³¹
- αποφάσεις που εκδίδονται ταυτόχρονα με την απόφαση διαζυγίου ή δικαστικού χωρισμού (κανονισμός των Βρυξελλών II).

Η πρώτη εναλλακτική δυνατότητα κατά πάσα πιθανότητα εξυπηρετεί καλύτερα το στόχο του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης, δηλ. να αποσυνδεθεί η απόφαση για τη γονική μέριμνα από τις διαδικασίες γαμικών διαφορών.

=> ποια παιδιά καλύπτονται;

Οι διατάξεις του κανονισμού των Βρυξελλών II εφαρμόζονται έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων, ενώ η γαλλική πρωτοβουλία περιορίζεται ακόμη περισσότερο στα παιδιά κάτω των 16 ετών. Το ζήτημα του ορίου ηλικίας είναι σημαντικό και πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο της αναγνώρισης της αυτονομίας του παιδιού (βλ. κατωτέρω τμήμα 4.5).

Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, εάν το πεδίο εφαρμογής περιορίζεται στις "αποφάσεις που έχουν σχέση με τη διάλυση της οικογένειας", αυτές δεν μπορεί να αφορούν παρά μόνο "τα παιδιά της

³⁰ Άρθρο 13(3) του κανονισμού των Βρυξελλών II.

³¹ Το παρόν έγγραφο αφορά αποκλειστικά τις αποφάσεις για τη γονική μέριμνα. Επομένως δεν εξετάζεται η ενδεχόμενη επέκταση του πεδίου εφαρμογής των Βρυξελλών II, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η λύση και άλλων οικογενειακών σχέσεων εκτός του γάμου (ο βαθμός αναγνώρισης των εν λόγω σχέσεων μπορεί να διαφέρει σημαντικά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο). Πράγματι, εφόσον αποσυνδεθεί η απόφαση για τη γονική μέριμνα από την διάλυση της οικογένειας, δεν είναι ανάγκη να εξεταστούν άλλες μορφές διάλυσης της οικογένειας (που δεν καλύπτονται από τον κανονισμό των Βρυξελλών II) στο πλαίσιο αυτό. Επίσης δεν εξετάζονται τα ζητήματα των περιουσιακών σχέσεων (τομέας 3 του προγράμματος της αμοιβαίας αναγνώρισης)

οικογένειας", στα οποία περιλαμβάνονται π.χ. τα παιδιά του ενός εκ των συζύγων από προηγούμενο γάμο. Ωστόσο, η εντολή του Συμβουλίου στο σημείο αυτό είναι σαφής. Ο κανονισμός πρέπει να καλύπτει όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την κατάσταση και το ιστορικό της οικογένειάς τους. Εφόσον η απόφαση περί γονικής μέριμνας αποσυνδεθεί πλήρως από τις γαμικές διαφορές, το ζήτημα της επέκτασης του πεδίου εφαρμογής στα παιδιά του ενός εκ των συζύγων μπορεί να αντιμετωπιστεί ορθότερα σε συνδυασμό με το ζήτημα της άσκησης της γονικής μέριμνας ή της χορήγησης των δικαιωμάτων επικοινωνίας με τα τέκνα (βλ. κατωτέρω).

=> Ποιός μπορεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα ή να αποκτήσει το δικαίωμα επικοινωνίας με τα τέκνα;

Το ζήτημα αυτό δεν αντιμετωπίζεται ρητά στον κανονισμό των Βρυξελλών II,³² ενώ η γαλλική πρωτοβουλία περιοριζόταν στην άσκηση των δικαιωμάτων επικοινωνίας με τα τέκνα "από έναν εκ των γονέων". Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη υπογράμμισαν την ανάγκη αναγνώρισης των αποφάσεων με τις οποίες παρέχονται δικαιώματα επικοινωνίας με τα τέκνα σε τρίτα πρόσωπα, για παράδειγμα στον προηγούμενο σύζυγο ενός εκ των γονέων. Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να εξεταστούν οι ακόλουθες δυνατότητες:

- να μην περιορίζεται με καμία διάταξη ο αριθμός των προσώπων που μπορούν να ασκήσουν τη γονική μέριμνα ή να έχουν δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα
- ένας από τους γονείς + ένα μέλος της πρώην "οικογένειας" του παιδιού (για παράδειγμα πρώην σύζυγος) – η δυνατότητα αυτή ισχύει εάν το πεδίο εφαρμογής επεκταθεί στις αποφάσεις που συνδέονται με την διάλυση της οικογένειας³³
- ένας από τους γονείς (γαλλική πρωτοβουλία)

Τίθεται το ερώτημα κατά πόσον είναι δικαιολογημένη η θέσπιση οποιωνδήποτε πρόσθετων (δηλαδή εκτός από εκείνους που υφίστανται ήδη βάσει της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας) ουσιαστικών περιορισμών στην κοινοτική πράξη για την αμοιβαία αναγνώριση. Μπορεί, αντίθετα να εξετασθεί η δυνατότητα, παρόλο που δεν προβλέπονται περιορισμοί κατά την επέκταση του κανονισμού των Βρυξελλών II, η κατάργηση της κήρυξης της εκτελεστότητας όσον αφορά τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας να συνδυασθεί με περιορισμό του αριθμού των προσώπων στα οποία μπορεί να δοθούν τα εν λόγω δικαιώματα. Το ζήτημα αυτό συνδέεται στενά με τη σχέση μεταξύ "γονικής μέριμνας" και "προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα" που εξετάζεται παρακάτω.

Εκτός από τον ενδεχόμενο περιορισμό του αριθμού των προσώπων που ασκούν την γονική μέριμνα ή που έχουν δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα, ορισμένα κράτη μέλη πρότειναν να περιληφθεί η υποχρέωση να εξετάζεται η δυνατότητα χορήγησης δικαιωμάτων επικοινωνίας με τα τέκνα σε ορισμένες κατηγορίες προσώπων. Το θέμα αυτό εξετάζεται κατωτέρω στο τμήμα 4.5.

³² Παρόλο που η διατύπωση του άρθρου 15 παρ. 2 και γενικότερα η σύνδεση με τις γαμικές διαφορές στον κανονισμό μπορεί να υποδηλώνει περιορισμό σε έναν εκ των δύο συζύγων, το πεδίο του κανονισμού κατ' ουδένα τρόπο δεν εμπεριέχει τέτοιο περιορισμό.

³³ Το σχέδιο της ευρωπαϊκής σύμβασης για την επικοινωνία με τα παιδιά που αναφέρθηκε στο τμήμα 3.1 αναγνωρίζει το δικαίωμα του παιδιού να έρχεται σε επαφή όχι μόνο με τους γονείς αλλά και με πρόσωπα με τα οποία έχει οικογενειακούς δεσμούς και ενδεχομένως με άλλα πρόσωπα, εφόσον αυτό είναι προς το συμφέρον του. Στο πλαίσιο αυτό, οι "οικογενειακοί δεσμοί" ορίζονται ως "στενή σχέση όπως αυτή μεταξύ του παιδιού με τους γονείς των γονέων του ή με τα αδέρφια του, που προκύπτουν από εξ αίματος συγγένεια ή εκ του νόμου ή κατ' άλλο τρόπο από μία *de facto* οικογενειακή σχέση".

=> θα πρέπει να δοθούν ορισμοί στους όρους 'γονική μέριμνα', 'δικαιώματα επιμέλειας', 'δικαιώματα επικοινωνίας με τα τέκνα' και 'οικογένεια' ή 'νοικοκυριό';

Ο κανονισμός των Βρυξελλών II δεν περιέχει ορισμό της γονικής μέριμνας, αφήνοντας έτσι το έργο αυτό στον εθνικό νομοθέτη. Παρόλα αυτά μπορεί να γίνει κάποια σύγκλιση των ορισμών με βάση τις ισχύουσες διεθνείς πράξεις (βλ. για παράδειγμα τον ορισμό 'της γονικής μέριμνας' στη Σύμβαση του 1996)³⁴. Τίθεται το ερώτημα κατά πόσον πρέπει να περιληφθεί ορισμός της "γονικής μέριμνας" και να διευκρινισθεί η σχέση της με τα "δικαιώματα επιμέλειας" και τα "δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα".

Ο ορισμός της 'οικογένειας' (ή του νοικοκυριού) μπορεί επίσης να είναι χρήσιμος, εάν το πεδίο εφαρμογής περιλαμβάνει και τη διάλυση της οικογένειας.

4.3. Κανόνες περί δικαιοδοσίας για τις νέες καταστάσεις

Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής απαιτεί τη θέσπιση κανόνων περί δικαιοδοσίας που θα εφαρμόζονται στις νέες αυτές καταστάσεις.

=> Όσον αφορά τα παιδιά που έχουν τη συνήθη κατοικία τους εντός της Κοινότητας

Μία απλή λύση θα ήταν να προβλέπεται η δικαιοδοσία του κράτους μέλους της συνήθους κατοικίας του παιδιού, ενώ παράλληλα να διατηρηθεί η δικαιοδοσία του δικαστηρίου του διαζυγίου, όπως προβλέπει ο κανονισμός των Βρυξελλών II.

Ωστόσο, υπάρχουν καταστάσεις στις οποίες παρόλο που το παιδί συμβαίνει να έχει τη συνήθη κατοικία του σε ένα από τα κράτη μέλη, υπάρχει αρκετά στενός σύνδεσμος με ένα άλλο κράτος μέλος ώστε να δικαιολογεί την άσκηση της δικαιοδοσίας. Για το σκοπό αυτό, η νέα νομοθεσία μπορεί:

- (α) να βασίζεται σε ένα μηχανισμό (παρόμοιο με αυτόν που προβλέπει η σύμβαση του 1996) για την μεταβίβαση της δικαιοδοσίας σε άλλο κράτος μέλος κατά τη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους της συνήθους κατοικίας του παιδιού, ή
- (β) να προβλέπει, εκτός από τη συνήθη κατοικία του παιδιού, και άλλες συντρέχουσες δωσιδικίες (η συνήθης κατοικία και των δύο γονέων, η προηγούμενη συνήθης κατοικία του παιδιού ή η κοινή τους ιθαγένεια μπορούν να αποτελέσουν τέτοια συνδετικά στοιχεία με ένα κράτος). Για παράδειγμα, οι συντρέχουσες δωσιδικίες που προβλέπονται στο άρθρο 2 παράγραφος 1 του κανονισμού των Βρυξελλών II σε περίπτωση διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύρωσης του γάμου καθώς και οι εγγυήσεις που προβλέπει το άρθρο 3 παράγραφος 2 για τα παιδιά που δεν έχουν τη συνήθη διαμονή τους στο οικείο κράτος μέλος μπορεί επίσης να είναι κατάλληλες για την εκδίκαση υποθέσεων γονικής μέριμνας σε περιπτώσεις άλλων μορφών διάλυσης της οικογένειας.

³⁴ Το άρθρο 1 της σύμβασης του 1996 αναφέρεται στη εξουσία των "γονέων επιτρόπων ή άλλων νομίμων αντιπροσώπων", και τα μέτρα που τυγχάνουν αναγνώρισης και εκτέλεσης περιλαμβάνουν ρητά τα δικαιώματα επιμέλειας, προσωπικής επικοινωνίας, καθώς και το δικαίωμα καθορισμού του τόπου διαμονής του παιδιού καθώς και το δικαίωμα τοποθέτησής του παιδιού σε ανάδοχο οικογένεια ή ειδικό ίδρυμα (άρθρο 3). Το άρθρο 3 της σύμβασης του 1980 αναφέρεται στο "δικαίωμα επιμέλειας αναγνωριζόμενο σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλη οργάνωση."

Η πρώτη εναλλακτική δυνατότητα μπορεί να αποδειχθεί ανεφάρμοστη στην πράξη, δεδομένου ότι βασίζεται αποκλειστικά στη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του παιδιού, ενώ παράλληλα απαιτεί την κίνηση διαδικασίας σ' αυτό το κράτος μέλος. Όσον αφορά τη δεύτερη εναλλακτική δυνατότητα, υπάρχει κίνδυνος να γίνει αδικαιολόγητα περίπλοκο το δικαιοδοτικό καθεστώς.

Επίσης, θα πρέπει να εξεταστεί (1) σε ποιο βαθμό το κράτος μέλος στο οποίο εκδόθηκε η αρχική απόφαση μπορεί, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, να εξακολουθήσει να έχει δικαιοδοσία για την τροποποίησή της, και (2) κατά πόσον το κράτος μέλος της εκτέλεσης μπορεί να έχει δικαιοδοσία για τον καθορισμό των όρων πραγματοποίησής της.

=> Όσον αφορά τα παιδιά που έχουν τη συνήθη κατοικία τους εκτός της Κοινότητας

Όσον αφορά τα παιδιά που έχουν στενό σύνδεσμο με ένα κράτος μέλος, αλλά δεν έχουν τη συνήθη κατοικία τους σ' αυτό, μπορούν να εξεταστούν οι ακόλουθες εναλλακτικές δυνατότητες:

– (α) μη θέσπιση διατάξεων

Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη θα ασκούν τη δικαιοδοσία τους σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία, αλλά οι σχετικές αποφάσεις δεν θα αναγνωρίζονται σε όλη την ΕΚ.³⁵ Επιπλέον, εφόσον αποφασισθεί η προσχώρηση στη σύμβαση του 1996, τα κράτη μέλη δεν θα μπορούν να έχουν δικαιοδοσία για τα παιδιά που έχουν τη συνήθη κατοικία τους στο έδαφος άλλου συμβαλλόμενου μέρους.

– (β) επικουρική εφαρμογή της εσωτερικής νομοθεσίας, σε συνδυασμό με πλήρη ή μερική αναγνώριση των αποφάσεων

Όπως και στο καθεστώς του κανονισμού των Βρυξελλών II, οι αποφάσεις που εκδίδονται από δικαστήρια που έχουν επικουρική δικαιοδοσία και εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία τους για παιδιά που δεν έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην ΕΚ θα αναγνωρίζονται πλήρως στα άλλα κράτη μέλη. Η αναγνώριση αυτή μπορεί να περιορίζεται, κατά περίπτωση, από τις ισχύουσες διεθνείς συμφωνίες που δεσμεύουν το κράτος μέλος της αναγνώρισης ή τις μελλοντικές συμφωνίες των οποίων η διαπραγμάτευση θα γίνει σε κοινοτικό επίπεδο. Σε περίπτωση προσχώρησης στη σύμβαση του 1996, θα αποκλειόταν η δικαιοδοσία αυτή όσον αφορά τα παιδιά που έχουν τη συνήθη κατοικία τους σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος.

– (γ) απαρίθμηση συντρεχουσών δωσιδικιών από τον κανονισμό

Όπως και σε περίπτωση συνήθους διαμονής στην ΕΚ, με την εναλλακτική αυτή δυνατότητα θα αναγνωρίζεται η ύπαρξη καταστάσεων στις οποίες, παρόλο που το παιδί δεν έχει τη συνήθη κατοικία του σε κράτος μέλος, υπάρχει ένα ουσιώδες συνδετικό στοιχείο με ένα κράτος που δικαιολογεί την άσκηση της δικαιοδοσίας του.

Ωστόσο, η προστιθέμενη αξία από την απαρίθμηση δικαιοδοτικών βάσεων (εξασφαλίζοντας έτσι την πλήρη αναγνώριση των σχετικών αποφάσεων) περιορίζεται ακόμη περισσότερο στο εκτός Κοινότητας πλαίσιο, δεδομένου ότι οι αποφάσεις αυτές θα είναι χρήσιμες μόνο σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν στενοί σύνδεσμοι με τρίτες χώρες (με το κράτος μέλος όπου εκδόθηκε η

³⁵ Οποσδήποτε, οι αποφάσεις περί γονικής μέριμνας για τα παιδιά που δεν έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Κοινότητα, οι οποίες εκδίδονται στο πλαίσιο του άρθρου 8 του κανονισμού των Βρυξελλών II, θα εξακολουθήσουν να αναγνωρίζονται σε όλη την ΕΚ, στο βαθμό που το επιτρέπει το άρθρο 16 του εν λόγω κανονισμού.

απόφαση, το τρίτο κράτος όπου έχει το παιδί τη συνήθη διαμονή του και το κράτος μέλος όπου επιδιώκεται η αναγνώριση της σχετικής απόφασης). Τίθεται επομένως το ερώτημα κατά πόσον η περιορισμένη προστιθέμενη αξία μιας τέτοιας διάταξης δικαιολογεί την παρέκκλιση από τον απλό κανόνα της συνήθους διαμονής του παιδιού.

Είναι προφανές ότι κατά τη θέσπιση κανόνων σχετικά με τα παιδιά που δεν έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Κοινότητα θα πρέπει να εξεταστεί και το ζήτημα της προσχώρησης στη σύμβαση του 1996.

=> ο κανονισμός πρέπει να περιλαμβάνει ορισμό της ‘συνήθους διαμονής’:

Τίθεται το ερώτημα κατά πόσον θα πρέπει να δοθεί ορισμός της ‘συνήθους διαμονής’, όπως προκύπτει από τη νομολογία του δικαστηρίου.

4.4. Άλλα συναφή ζητήματα

=> εφαρμοστέα νομοθεσία

Ο κανονισμός των Βρυξελλών II δεν αντιμετωπίζει το ζήτημα της εφαρμοστέας νομοθεσίας. Η Συνθήκη της Χάγης του 1996 παραπέμπει στην εσωτερική νομοθεσία του forum (εκτός εάν λόγω εξαιρετικών περιστάσεων επιβάλλεται η εφαρμογή της νομοθεσίας άλλου κράτους με το οποίο υπάρχει στενός σύνδεσμος), και αποκλείει τη χρήση της *paraompihs* (*renvoi*).

Κατά κανόνα, το πρόγραμμα της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν προδικάζει το ζήτημα της εφαρμοστέας νομοθεσίας. Επί του παρόντος, παραμένει ανοικτό το ζήτημα κατά πόσον πρέπει να συνεχιστεί περαιτέρω η εναρμόνιση των κανόνων που διέπουν την επιλογή της εφαρμοστέας νομοθεσίας σε θέματα διαζυγίου και γονικής μέριμνας προκειμένου να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση.³⁶

=> συνεργασία μεταξύ των αρχών

Ανεξαρτήτως του εάν θα δημιουργηθεί κοινοτικός μηχανισμός με τη νέα νομοθεσία ή εάν η συνεργασία θα εξακολουθήσει να βασίζεται στους υπάρχοντες μηχανισμούς, οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα είναι σε θέση να μετέχουν με τη μορφή σημείων επαφής στο Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο για τις αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

Η αναγκαιότητα των διατάξεων για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των αρχών (για παράδειγμα, υπό μορφή διατάξεων σχετικά με την επιστροφή του παιδιού, όπως προτείνει η γαλλική πρωτοβουλία) εξαρτάται από το κατά πόσον θεωρούνται ικανοποιητικοί οι υπάρχοντες μηχανισμοί (όπως αυτός της σύμβασης του 1980).³⁷ Για παράδειγμα, προτάθηκε να προβλεφθεί μία προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να πραγματοποιείται η επιστροφή του παιδιού.

Επιπλέον, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων που συνήλθε στις 30 Νοεμβρίου 2000 τόνισε τη σημασία της προώθησης της *διαμεσολάβησης* για την επίλυση των οικογενειακών διαφορών. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να μελετηθεί η δυνατότητα να δοθεί περισσότερο ενεργός ρόλος στις αρχές.

³⁶ Μετά τη διαβίβαση ερωτηματολογίου στα κράτη μέλη σχετικά με το θέμα αυτό, το οποίο προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις, η Επιτροπή σχεδιάζει την εκπόνηση μίας μελέτης για τα πρακτικά ζητήματα που προκύπτουν από τις αποκλίσεις των κανόνων σχετικά με την εφαρμοστέα νομοθεσία σε θέματα διαζυγίου το 2001.

³⁷ Ο μηχανισμός συνεργασίας της σύμβασης του 1980 θα αναθεωρηθεί στο πλαίσιο μιας ειδικής επιτροπής που θα συνέλθει στη Χάγη το Μάρτιο του 2001.

=> πρόσθετες εγγυήσεις

Παρόλο που η ανάλυση αυτή εστιάζεται στην επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II και δεν θίγει τα τεχνικά ζητήματα που προκύπτουν από την κατάργηση της κήρυξης της *εκτελεστότητας*, είναι σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά στο ζήτημα των εγγυήσεων.

Ορισμένοι εξέφρασαν επιφυλάξεις όσον αφορά την ανάγκη μεσολάβησης των αρχών του κράτους μέλους της εκτέλεσης σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Για το σκοπό αυτό, στο πλαίσιο της γαλλικής πρωτοβουλίας προτείνεται μία ταχεία διαδικασία για την αναστολή της εκτέλεσης για ορισμένους λόγους (ο αριθμός των οποίων είναι πιο περιορισμένος σε σχέση με τους λόγους μη αναγνώρισης που προβλέπει ο κανονισμός των Βρυξελλών II), καθώς και σε περίπτωση που μία απόφαση μη αναγνώρισης έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι ο κανονισμός των Βρυξελλών II επιτρέπει σε κάθε περίπτωση τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων από τις δικαστικές αρχές του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το παιδί³⁸.

Αφετέρου, στη γαλλική πρωτοβουλία αναγνωρίζεται ότι για να διευκολυνθεί η άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας με τα τέκνα, ο γονέας που έχει την επιμέλεια θα πρέπει να προστατεύεται καλύτερα, περιορίζοντας ακόμη περισσότερο τη δυνατότητα του γονέα που έχει το δικαίωμα επικοινωνίας να επικαλείται την εξαίρεση λόγω 'σοβαρού κινδύνου' του άρθρου 13 στοιχείο β) της σύμβασης του 1980 προκειμένου να αποτρέψει την επιστροφή του παιδιού. Τίθεται το ερώτημα κατά πόσον χρειάζεται μία νέα διατύπωση μάλλον παρά να ακολουθείται η στενή ερμηνεία της σύμβασης του 1980. Ως εναλλακτική δυνατότητα προτάθηκε η θέσπιση ορισμένων εγγυήσεων πριν από την άσκηση των δικαιωμάτων επικοινωνίας με τα τέκνα, ζητώντας την έγγραφη αναγνώριση της απόφασης περί επιμέλειας ή εξασφαλίζοντας μία σχετική δέσμευση εκ μέρους της αρχής του κράτους μέλους όπου πραγματοποιείται η επικοινωνία με τα τέκνα ή του προσώπου που έχει τα δικαιώματα επικοινωνίας. Σ' αυτή την πιο "προληπτική" προσέγγιση φαίνεται ότι βασίζεται το σχέδιο της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προσωπική επαφή με τα παιδιά (βλ. Τμήμα 3.1).

Η ανάγκη πρόβλεψης ορισμένων εγγυήσεων προκειμένου να αντισταθμιστεί η ευκολία εκτέλεσης της απόφασης εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας και το βαθμό της εμπιστοσύνης που έχει οικοδομηθεί μεταξύ των αρχών των κρατών μελών. Για να ενισχυθεί αυτή η εμπιστοσύνη, η Επιτροπή προτίθεται να επεξεργασθεί ορισμένα οριζόντια μέτρα, μεταξύ των οποίων και ορισμένους ελάχιστους κανόνες σχετικά με την εκτέλεση.

=> ελάχιστοι κανόνες σχετικά με την εκτέλεση

Στο βαθμό που η εκτέλεση εξακολουθεί να διέπεται από τις εθνικές νομοθεσίες, οι οποίες μπορεί να διαφέρουν σημαντικά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, εξακολουθεί, σε κάποιο βαθμό, να υπάρχει η δυνατότητα "τροποποίησης" στην πράξη μιας απόφασης στο στάδιο της εκτέλεσης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο ίδιος ο λόγος για τον οποίο δεν μπορεί πλέον να αποτραπεί η αναγνώριση μιας απόφασης μπορεί, σε τελευταία ανάλυση, να εμποδίσει την εκτέλεσή της. Ως εκ τούτου, θα ήταν χρήσιμο να εξεταστούν τα πρακτικά προβλήματα που προκύπτουν από τις αποκλίσεις στις ισχύουσες εθνικές νομοθεσίες περί εκτέλεσης των αποφάσεων στον τομέα του οικογενειακού δικαίου και να μελετηθεί κατά πόσον είναι σκόπιμο να γίνει κάποια εναρμόνιση ή να θεσπιστούν ορισμένοι ελάχιστοι κανόνες. Αυτό αποτελεί μέρος των οριζόντιων μέτρων που

³⁸ Το άρθρο 12 του κανονισμού των Βρυξελλών II προβλέπει ότι τα αρμόδια δικαστήρια ενός κράτους μέλους μπορούν να λαμβάνουν ασφαλιστικά μέτρα σχετικά με πρόσωπα ή αγαθά που ευρίσκονται στο κράτος αυτό.

προβλέπονται στο πρόγραμμα της αμοιβαίας αναγνώρισης και μπορεί να γίνει παράλληλα με την εκπόνηση της νέας νομοθεσίας για τη γονική μέριμνα.

Τέλος, η Επιτροπή επεξεργάζεται μία σειρά άλλων "διαδικαστικών" μέτρων προκειμένου να διευκολυνθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων εντός της Κοινότητας. Μετά την έκδοση κανονισμού για τη διευκόλυνση της διαβίβασης των πράξεων προς επίδοση το Μάιο του 2000, συνεχίζονται οι εργασίες για την εναρμόνιση των κανόνων περί επίδοσης των εγγράφων.

4.5. Ουσιαστικά ζητήματα

=> η σημασία της γνώμης του παιδιού κατά τη διαδικασία

Ορισμένα κράτη μέλη πρότειναν να ενισχυθεί με τη νέα νομοθεσία η συμμετοχή του παιδιού στις αποφάσεις που το επηρεάζουν. Αυτό σημαίνει ότι δεν θα αρκεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού των Βρυξελλών II, να δίνεται στο παιδί η ευκαιρία έκφρασης της γνώμης του και να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις του ανάλογα με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητας του. Για παράδειγμα, ο κανονισμός μπορεί να προβλέπει ότι το παιδί έχει απόλυτο δικαίωμα να εκφράσει τη γνώμη του ή ακόμη και να γίνουν σεβαστές οι επιθυμίες του, υπό τον όρο ότι έχει φθάσει σε μία ορισμένη ηλικία. Δεν θα πρέπει ωστόσο να ξεχνάμε ότι το δικαίωμα αυτό περιορίζεται (ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού) στην εξυπηρέτηση ενός σημαντικού σκοπού, και συγκεκριμένα στην προστασία του παιδιού από την απειρία του ή από τη χειραγώγηση άλλων, παρέχοντας παράλληλα τη δυνατότητα στο δικαστή να ασκήσει τη διακριτική του ευχέρεια σ' αυτό το ευαίσθητο θέμα.

=> ποιοι έχουν τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα

Σε αντίθεση με τον κανονισμό των Βρυξελλών II, που αφήνει τη ρύθμιση του ζητήματος αυτού στην εθνική νομοθεσία, έχει προταθεί να προχωρήσει η νέα νομοθεσία στη ρύθμιση της άσκησης των δικαιωμάτων προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα, για παράδειγμα προβλέποντας ότι τα δικαιώματα αυτά ή το δικαίωμα να ζητήσει τη χορήγησή τους έχει κάθε προηγούμενο μέλος της οικογένειας του παιδιού, καθώς και ο πρώην σύζυγος ενός εκ των γονέων.

Γενικότερα, τα ουσιαστικά αυτά ζητήματα που σχετίζονται με τη συμμετοχή του παιδιού στη διαδικασία και με τους έχοντες τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας μ' αυτό μπορούν να διατυπωθούν ως όροι από τους οποίους εξαρτάται η αναγνώριση της απόφασης στα άλλα κράτη μέλη. Ορισμένα κράτη μέλη ενδέχεται να έχουν επιφυλάξεις όσον αφορά την περαιτέρω διευκόλυνση της αναγνώρισης, αν δεν πληρούνται αυτοί οι όροι, στο βαθμό που τα ζητήματα αυτά θεωρούνται ουσιώδη από την εθνική τους νομοθετική παράδοση. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει πραγματικός κίνδυνος η προσθήκη των όρων αυτών να παρασύρει στην αναθεώρηση της ουσίας μιας απόφασης από το κράτος μέλος όπου ζητείται η αναγνώριση, πράγμα που θα έπληττε τον ίδιο το στόχο της αμοιβαίας αναγνώρισης.

=> Συνοπτικά:

- (1) Η επέκταση του μηχανισμού του κανονισμού των Βρυξελλών II σε όλες τις αποφάσεις περί γονικής μέριμνας, ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους, τα παιδιά που αφορούν ή τα πρόσωπα που μπορούν να ασκήσουν τη γονική μέριμνα, θα αποτελούσε το καλύτερο δυνατό μέσο για την εκπλήρωση της εντολής του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της 30ής Νοεμβρίου 2000 και για την εφαρμογή του πρώτου σταδίου του προγράμματος αμοιβαίας αναγνώρισης.**

- (2) Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II απαιτεί τη θέσπιση κανόνων περί δικαιοδοσίας που θα εφαρμόζονται σε όλες αυτές τις νέες καταστάσεις. Εκτός από τη συνήθη κατοικία του παιδιού, η οποία οπωσδήποτε αποτελεί το πρώτο στοιχείο που λαμβάνεται υπόψη, οι κανόνες αυτοί μπορεί να προβλέπουν και συντρέχουσες δικαστικές. Για τα παιδιά που διαμένουν εντός της Κοινότητας, μπορεί να προβλεφθεί ένας μηχανισμός για τη μεταβίβαση της υπόθεσης σε άλλο κράτος μέλος ή ειδικοί κανόνες περί δικαιοδοσίας. Για τα παιδιά που διαμένουν σε τρίτες χώρες, μία εναλλακτική δυνατότητα που πρέπει να εξεταστεί είναι η επικουρική δικαιοδοσία ενός κράτους μέλους, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία. Στην περίπτωση αυτή, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα της προσχώρησης της σύμβασης του 1996.
- (3) Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει επίσης να εξεταστούν ορισμένα συναφή δικαστικά και ουσιαστικά ζητήματα.

5. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- (1) Στόχος του παρόντος εγγράφου εργασίας είναι να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω συζήτηση εν όψει της υποβολής πρότασης της Επιτροπής για κανονισμό σχετικά με τη γονική μέριμνα. Η Επιτροπή έχει πλήρη επίγνωση της ανάγκης να επιταχυνθούν οι εργασίες προς την κατεύθυνση αυτή, που αποτελεί, σύμφωνα με το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της 30ής Νοεμβρίου 2000, απαραίτητη προϋπόθεση για την προώθηση της γαλλικής πρωτοβουλίας σχετικά με τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα. Με βάση την εντολή του Συμβουλίου για ίση μεταχείριση όλων των παιδιών, η Επιτροπή θεωρεί ότι το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II θα πρέπει τώρα επεκταθεί ώστε να περιλαμβάνει όλες τις αποφάσεις περί γονικής μέριμνας. Όσον αφορά τη δικαιοδοσία, με το παρόν έγγραφο εργασίας ανοίγει η συζήτηση σχετικά με το κατά πόσον είναι πρόσφορη, από την άποψη αυτή, η εφαρμογή ενός απλού κανόνα που βασίζεται στη συνήθη κατοικία του παιδιού.
- (2) Οι εργασίες αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο του προγράμματος της αμοιβαίας αναγνώρισης, του οποίου τελικός στόχος είναι η κατάργηση της διαδικασίας κήρυξης της εκτελεστότητας στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού των Βρυξελλών II είναι από τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν στον τομέα του οικογενειακού δικαίου σε πρώτο στάδιο, μαζί με την κατάργηση της κήρυξης της *εκτελεστότητας* για τις αποφάσεις που αφορούν τα δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας με τα τέκνα. Αυτό το τελευταίο είναι ένα από τα δύο ειδικότερα σχέδια, υπό εφαρμογή, για την κατάργηση της κήρυξης της *εκτελεστότητας* σε περιορισμένους τομείς (το άλλο αφορά τον τομέα των μη αμφισβητούμενων απαιτήσεων του εμπορικού δικαίου ("Βρυξέλλες I") που συζητήθηκε στην ανεπίσημη σύνοδο του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στις 8 Φεβρουαρίου του 2001).
- (3) Όσο σημαντικός κι αν είναι ο στόχος της κατάργησης της διαδικασίας της *εκτελεστότητας* στην Κοινότητα, τα προβλήματα της γονικής μέριμνας πολλές φορές υπερβαίνουν τα σύνορα της ΕΚ και κατά συνέπεια θα πρέπει να αναζητηθούν λύσεις σε διεθνές επίπεδο. Όπως προαναφέρθηκε, το ζήτημα της ενδεχόμενης προσχώρησης της Κοινότητας στη Σύμβαση της Χάγης το 1996 για τη γονική μέριμνα πρέπει να εξεταστεί παράλληλα με την εκπόνηση κοινοτικής νομοθεσίας. Για το σκοπό αυτό επίσης, πρέπει να αρχίσει διάλογος στα πλαίσια άλλων τοπικών φόρουμ με τις χώρες που δε συμμετέχουν στη Σύμβαση της Χάγης, όπως για παράδειγμα με τους μεσογειακούς μας εταίρους στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης. Η ύπαρξη ενός συνεκτικού νομοθετικού πλαισίου εντός της ΕΚ δεν μπορεί παρά να συντελέσει στην προώθηση αυτού του διεθνούς διαλόγου.

Επιλογή διατάξεων περί γονικής μέριμνας από τον κανονισμό των Βρυξελλών II

Πεδίο εφαρμογής	<ul style="list-style-type: none"> - αστικές διαδικασίες που αφορούν τη γονική μέριμνα επί των κοινών τέκνων των συζύγων συνεπεία διαδικασιών διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύρωσης γάμου (Άρθρο 1 παρ. 1 στοιχείο β)) - Αποκλείεται η Δανία (Άρθρο 1 παρ. 3)
Δικαιοδοσία	<ul style="list-style-type: none"> - χρονικά περιορισμένη δικαιοδοσία του δικαστηρίου του διαζυγίου: (1) εφόσον το τέκνο έχει συνήθη διαμονή στο εν λόγω κράτος μέλος· (2) εφόσον το τέκνο έχει συνήθη διαμονή σε ένα από τα κράτη μέλη και τουλάχιστον ένας από τους συζύγους έχει γονική μέριμνα επ' αυτού, και η διεθνής δικαιοδοσία έχει γίνει δεκτή από τους συζύγους και συνάδει προς τα μείζονα συμφέροντα του τέκνου (Άρθρο 3) - πρέπει να ασκείται σύμφωνα με τη Σύμβαση της Χάγης του 1980 σχετικά με την διεθνή απαγωγή παιδιών (Άρθρο 4) - αποκλειστική δικαιοδοσία έναντι των συζύγων που έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους ή τη συνήθη διαμονή τους σε κράτος μέλος (Άρθρο 7)· <u>επικουρική δικαιοδοσία</u> η οποία ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο (Άρθρο 8), αλλά η απόφαση δεν μπορεί να αναγνωρίζεται βάσει διεθνούς συμφωνίας (Άρθρο 16)³⁹ - δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών και συντηρητικών μέτρων δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας για την προστασία προσώπων και αγαθών που βρίσκονται σε κράτος μέλος (Άρθρο 12) - <u>εκκρεμοδικία</u> : το δικαστήριο που επιλήφθηκε μεταγενέστερα αναστέλλει τη διαδικασία έως ότου διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο (Άρθρο 11)
Αναγνώριση	<ul style="list-style-type: none"> - <u>αυτόματη αναγνώριση</u> (δηλαδή χωρίς οποιαδήποτε ειδική διαδικασία)· δυνατότητα να ζητηθεί η έκδοση απόφασης για την αναγνώριση (άρθρο 14)· δυνατότητα αναστολής της διαδικασίας αναγνώρισης εάν η απόφαση έχει προσβληθεί με τακτικό ένδικο μέσο (Άρθρο 20) - εξαντλητική απαρίθμηση των λόγων μη αναγνώρισης που έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα: λόγοι δημοσίας τάξεως λαμβάνοντας υπόψη τα μείζονα συμφέροντα του παιδιού· δικαιώματα αμύνης· μη επίδοση δικογράφων σε αποφάσεις που εκδόθηκαν ερήμην· δικαιώματα ακρόασης του παιδιού ή άλλου προσώπου· ασυμβίβαστη μεταγενέστερη απόφαση (Άρθρο 15)
Εκτέλεση	<ul style="list-style-type: none"> - μονομερής διαδικασία για κήρυξη της εκτελεστότητας (<i>exequatur</i>) σύμφωνα με τους κανόνες περί αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, κατά την οποία μπορεί να ασκηθεί προσφυγή από οποιονδήποτε εκ των διαδίκων με αυστηρές προθεσμίες (Άρθρο 26)· η σχετική αίτηση μπορεί να απορριφθεί μόνο για λόγους μη αναγνώρισης (Άρθρο 21) και βάσει διεθνούς συμφωνίας (Άρθρο 16) - διαδικασία εκτέλεσης διεπόμενη από την εθνική νομοθεσία
Συμφωνίες μεταξύ κρατών μελών	<p>δυνατότητα συμφωνιών μεταξύ των κρατών μελών με στόχο την διεύρυνση του κανονισμού ή τη διευκόλυνση της εφαρμογής του (Άρθρο 39)⁴⁰</p>

³⁹ Το άρθρο 16 αναφέρεται σε προϋπάρχουσες διεθνείς συμφωνίες που έχουν συνάψει μεμονωμένα κράτη μέλη καθώς και σε οποιαδήποτε μελλοντική συμφωνία που διαπραγματεύεται η Κοινότητα.

⁴⁰ Επισημαίνεται ότι το άρθρο 39 αφορά μόνο τις πρακτικές ρυθμίσεις, χρονικά περιορισμένες, μεταξύ των κρατών μελών οι οποίες δεν μπορούν να παρεκκλίνουν από τα κεφάλαια II και III του κανονισμού και για τις οποίες δεν έχει καταστεί δυνατή η θέσπιση κοινοτικής εκτελεστικής πράξης.

Σχέση με τις διεθνείς συμβάσεις	υπερισχύει, μεταξύ άλλων, της σύμβασης της Χάγης του 1961 για την προστασία των ανηλίκων, της σύμβασης της Χάγης του 1996 για τη γονική μέριμνα και της ευρωπαϊκής σύμβασης του 1980 για την επιμέλεια των παιδιών (Άρθρο 37)
Έναρξη ισχύος	1 Μαρτίου 2001 (Άρθρο 46)

Σύμβαση της Χάγης του 1996 για τη γονική μέριμνα

Πεδίο εφαρμογής	<ul style="list-style-type: none"> - παιδιά < των 18 ετών (Άρθρο 2) - η γονική μέριμνα περιλαμβάνει τη γονική εξουσία ή οποιαδήποτε άλλη ανάλογη σχέση εξουσίας που καθορίζει τα δικαιώματα, τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες των γονέων, των επιτρόπων ή άλλων νομίμων αντιπροσώπων όσον αφορά το πρόσωπο ή την περιουσία του παιδιού (Άρθρο 1 παρ. 2)· περιλαμβάνει τα <u>δικαιώματα προσωπικής επικοινωνίας</u> με τα τέκνα, περιλαμβανομένου του δικαιώματος μετακίνησης του παιδιού για περιορισμένο χρονικό διάστημα σε ένα τόπο διαφορετικό από εκείνο στον οποίο έχει τη συνήθη κατοικία του (Άρθρο 3 στοιχείο β))
Δικαιοδοσία	<ul style="list-style-type: none"> - των δικαστικών ή διοικητικών αρχών του συμβαλλόμενου κράτους της συνήθους διαμονής του παιδιού (Άρθρο 5)· εξαίρεση σε ορισμένες περιπτώσεις παράνομης μετακίνησης (Άρθρο 7) - <i>forum non conveniens</i>: δυνατότητα μεταβίβασης της δικαιοδοσίας σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος που είναι περισσότερο "κατάλληλο" για την εκδίκαση της υπόθεσης (Άρθρα 8 και 9) - <u>συντρέχουσα δικαιοδοσία του δικαστηρίου του διαζυγίου, του δικαστικού χωρισμού ή της ακύρωσης του γάμου</u> σύμφωνα με τον κανονισμό των Βρυξελλών (πρόσθετοι όροι: συγκατάθεση άλλου τρίτου προσώπου που έχει την γονική μέριμνα· ο ένας εκ των γονέων πρέπει, κατά την έναρξη της διαδικασίας, να έχει τη συνήθη διαμονή του στο κράτος που έχει δικαιοδοσία του διαζυγίου) (Άρθρο 10) - συντρέχουσα δικαιοδοσία των αρχών του κράτους όπου βρίσκεται το παιδί ή η περιουσία του σε περιπτώσεις κατεπείγοντος και για την λήψη ασφαλιστικών μέτρων με περιορισμένη εδαφική ισχύ (Άρθρα 11 και 12) - συγκρούσεις συντρεχουσών δωσδικιών (Άρθρο 13)
εφαρμοστέα νομοθεσία	<ul style="list-style-type: none"> - η νομοθεσία του κράτους που λαμβάνεται υπόψη ως <i>forum</i>· κατ' εξαίρεση μπορεί να εφαρμοστεί η νομοθεσία άλλου κράτους με το οποίο υπάρχει στενός σύνδεσμος (Άρθρο 15) - αποκλείεται η <i>παραπομπή (renvoi)</i> (Άρθρο 21) - εξαίρεση για λόγους δημοσίας τάξεως, λαμβάνοντας υπόψη τα μείζονα συμφέροντα του παιδιού (Άρθρο 22)
Αναγνώριση	<ul style="list-style-type: none"> - αυτοδικαίως (Άρθρο 23 παρ. 1)) - <i>απαρίθμηση των λόγων απόρριψης προαιρετικού χαρακτήρα</i>: σε σύγκριση με τον κανονισμό των Βρυξελλών II περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της δικαιοδοσίας (Άρθρο 23 παρ. 2))
Εκτέλεση	<ul style="list-style-type: none"> - αίτηση για κήρυξη της εκτελεστότητας ή καταχώρηση με σκοπό την εκτέλεση· η διαδικασία πρέπει να είναι "απλή και γρήγορη"· μπορεί να απορριφθεί μόνο για λόγους μη αναγνώρισης (Άρθρο 26) - εκτέλεση βάσει της νομοθεσίας του κράτους στο οποίο ζητείται η εκτέλεση "εφόσον προβλέπεται από την εν λόγω νομοθεσία, λαμβάνοντας υπόψη τα μείζονα συμφέροντα του παιδιού" (Άρθρο 28)
Συνεργασία μεταξύ των κεντρικών αρχών	<ul style="list-style-type: none"> - αμοιβαία συνδρομή, ιδίως κατά την άσκηση των δικαιωμάτων προσωπικής επικοινωνίας και του δικαιώματος διατήρησης τακτικής απευθείας επαφής (Άρθρο 35 παρ. 1)) - πιστοποιητικό ικανότητας για τον γονέα που ζητά δικαιώματα επικοινωνίας

	(Άρθρο 35 παρ. 2))
Ρήτρα αποσύνδεσης	<ul style="list-style-type: none"> - διεθνές πιστοποιητικό δικαιομάτων επιμέλειας (Άρθρο 40) - τα συμβαλλόμενα κράτη μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες σχετικά με τα παιδιά που έχουν τη συνήθη διαμονή σε οποιοδήποτε από τα κράτη που συμμετέχουν στις εν λόγω συμφωνίες· επίσης ισχύει για τις ομοίμορφες νομοθεσίες που βασίζονται στην ύπαρξη στενών δεσμών περιφερειακής ή άλλης φύσεως (Άρθρο 52)
Σχέση με άλλες πράξεις	αντικαθιστά τη σύμβαση της Χάγης του 1961 σχετικά με την προστασία των ανηλίκων· υπερισχύει η σύμβαση της Χάγης του 1980 για τη διεθνή απαγωγή παιδιών (Άρθρο 50)
Έναρξη ισχύος	δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ· οι Κάτω Χώρες είναι το μόνο κράτος μέλος που έχει υπογράψει (χωρίς να έχει επικυρώσει) τη σύμβαση

Σύμβαση της Χάγης του 1980 για διεθνή απαγωγή παιδιών

Πεδίο εφαρμογής	<ul style="list-style-type: none">– κάθε παιδί < 16 ετών που είχε τη συνήθη διαμονή του σε συμβαλλόμενο κράτος αμέσως πριν από την προσβολή των δικαιωμάτων επιμέλειας ή επικοινωνίας (Άρθρο 4)– ‘παράνομη’ μετακίνηση ή κατακράτηση, εφόσον <u>έγιναν κατά παραβίαση δικαιώματος επιμέλειας που χορηγήθηκε βάσει της νομοθεσίας του κράτους στο οποίο το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του αμέσως πριν από τη μετακίνηση ή την κατακράτησή του</u>, εφόσον το δικαίωμα αυτό ησκειτό πραγματικά ή θα είχε ασκηθεί κατ’ αυτόν τον τρόπο εάν δεν είχε συμβεί η μετακίνηση ή η κατακράτηση· το δικαίωμα επιμέλειας μπορεί να απορρέει είτε απευθείας από το νόμο είτε από δικαστική ή διοικητική απόφαση είτε από συμφωνία εν ισχύ (Άρθρο 3)– ‘δικαίωμα επιμέλειας’· ‘δικαίωμα επικοινωνίας’ (Άρθρο 5)
Συνεργασία μεταξύ των κεντρικών αρχών	<ul style="list-style-type: none">– <u>μεταξύ άλλων</u> κίνηση διαδικασίας για την επιστροφή του παιδιού και για την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας (Άρθρο 7)– αίτηση συνδρομής για την επιστροφή του παιδιού (Άρθρο 8) ή για την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας (Άρθρο 21) προς την κεντρική αρχή του κράτους της συνήθους διαμονής του παιδιού ή οποιουδήποτε άλλου συμβαλλόμενου κράτους– διαταγή της επιστροφής του παιδιού εάν παρήλθε χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους από την παράνομη μετακίνηση· μετά την πάροδο ενός έτους, διαταγή επιστροφής, εκτός εάν αποδειχθεί ότι το παιδί έχει ήδη προσαρμοστεί στο <u>νέο του περιβάλλον</u> (Άρθρο 12)
Δυνατότητα εξαιρέσεων όσον αφορά την επιστροφή του παιδιού	<ul style="list-style-type: none">– μη άσκηση των δικαιωμάτων επιμέλειας ή συναίνεση στη μετακίνηση ή κατακράτηση (Άρθρο 13(α))– <u>ύπαρξη σοβαρού κινδύνου η επιστροφή του παιδιού να το εκθέσει σε φυσική ή ψυχική δοκιμασία ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο να το περιαγάγει σε μία αφόρητη κατάσταση</u> (Άρθρο 13(β))– αντίθεση του παιδιού στην επιστροφή του, εφόσον έχει ήδη την ηλικία και την ωριμότητα γι’ αυτό (Άρθρο 13)– θεμελιώδεις αρχές του κράτους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών (Άρθρο 20)
Σχέση με άλλες πράξεις	<ul style="list-style-type: none">– δεν περιορίζει την εφαρμογή άλλων πράξεων όσον αφορά την εξασφάλιση της επιστροφής του παιδιού που μετακινήθηκε ή κατακρατήθηκε παράνομα ή για την οργάνωση του δικαιώματος προσωπικής επικοινωνίας (Άρθρο 34)– τα συμβαλλόμενα κράτη μπορούν να συμφωνήσουν μεταξύ τους προκειμένου να μειώσουν τους περιορισμούς όσον αφορά την επιστροφή του παιδιού (Άρθρο 36)
Έναρξη ισχύος	<ul style="list-style-type: none">– τέθηκε σε ισχύ στις 1-12-1983– έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη

Ευρωπαϊκή Σύμβαση STE 105 για την επιμέλεια των τέκνων

‘Μετακίνηση χωρίς δικαίωμα ’	<u>εφόσον έγινε κατά παράβαση απόφασης σχετικής προς την επιμέλεια που εκδόθηκε σε συμβαλλόμενο κράτος και είναι εκτελεστή στο κράτος αυτό, περιλαμβανομένης και της μη επιστροφής του τέκνου στο τέλος της περιόδου άσκησης του δικαιώματος προσωπικής επικοινωνίας (Άρθρο 1 στοιχείο δ))</u>
Συνεργασία μεταξύ των κεντρικών αρχών	
Αναγνώριση και εκτέλεση	<ul style="list-style-type: none"> – αναγνώριση των σχετικών με την επιμέλεια αποφάσεων που εκδόθηκαν σε ένα συμβαλλόμενο κράτος και εκτέλεση, εάν είναι εκτελεστές στο κράτος έκδοσής τους (Άρθρο 7) – “απλή και γρήγορη διαδικασία ” (Άρθρο 14) – το κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση μπορεί να καθορίσει τους όρους άσκησης του δικαιώματος προσωπικής επικοινωνίας (Άρθρο 11)
Σύστημα σε τρία επίπεδα για την αποκατάσταση της επιμέλειας μετά τη μετακίνηση χωρίς δικαίωμα	<ul style="list-style-type: none"> – δεν υπάρχουν λόγοι απόρριψης της αίτησης, εάν το παιδί και οι γονείς έχουν την ιθαγένεια του κράτους όπου εκδόθηκε η απόφαση και το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του στο έδαφος του κράτους αυτού ή αν, στο τέλος της συμφωνημένης περιόδου προσωπικής επικοινωνίας, δεν αποδίδεται το τέκνο και εφόσον η αίτηση για αποκατάσταση της επιμέλειας υποβάλλεται στην κεντρική αρχή εντός έξι μηνών (Άρθρο 8) – απόρριψη της αίτησης μόνο για διαδικαστικούς λόγους στις άλλες περιπτώσεις, εφόσον η αίτηση υποβάλλεται εντός 6 μηνών (Άρθρο 9) – πρόσθετοι λόγοι απόρριψης σε όλες τις άλλες περιπτώσεις: θεμελιώδεις αρχές του δικαίου, μεταβολή των συνθηκών (λαμβάνοντας γνώση των απόψεων του παιδιού), σύνδεσμος του παιδιού με το κράτος το οποίο απευθύνεται η αίτηση ή η ύπαρξη ασυμβίβαστης απόφασης (Άρθρα 10 και 15) – δυνατότητα επιφυλάξεων στις περιπτώσεις των άρθρων 8 και 9 για τους προβλεπόμενους στο άρθρο 10 λόγους (Άρθρο 17)
Σχέση με άλλες πράξεις	Τα συμβαλλόμενα κράτη είναι ελεύθερα να εφαρμόζουν την ομοιόμορφη νομοθεσία που έχουν θεσπίσει σχετικά με την επιμέλεια των τέκνων ή άλλο ιδιαίτερο σύστημα αναγνώρισης ή εκτέλεσης (Άρθρο 20)
Έναρξη ισχύος	– 1η Σεπτεμβρίου 1983· ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά γίνεται εκτεταμένη επίκληση των επιφυλάξεων του άρθρου 17

Ευρωπαϊκή Σύμβαση STE 160 σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού

Πεδίο εφαρμογής	παιδιά < 18 ετών (Άρθρο 1)
Διαδικαστικά δικαιώματα του παιδιού	<ul style="list-style-type: none"> – δικαίωμα του παιδιού να ενημερώνεται και να εκφράζει τις απόψεις του στις διαδικασίες που το αφορούν (Άρθρο 3) – δικαίωμα του παιδιού να ζητά τον διορισμό ειδικού αντιπροσώπου (Άρθρο 4)
Σχέση με άλλες πράξεις	δεν αποκλείει την εφαρμογή άλλων πράξεων (Άρθρο 15)
Έναρξη ισχύος	1η Ιουλίου 2000· ισχύει μόνο σε ένα κράτος μέλος (Ελλάδα)

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 24 – Τα δικαιώματα του παιδιού

- (1) Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και την φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους.
- (2) Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.
- (3) Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 1	‘παιδί’: κάθε ανθρώπινο όν μικρότερο των 18 ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.
Άρθρο 3	λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη "τα συμφέροντα του παιδιού"
Άρθρο 9	<ul style="list-style-type: none"> – δικαίωμα του παιδιού να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν αποφασισθεί ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού – δικαίωμα του παιδιού που αποχωρίζεται από τους γονείς του να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού
Άρθρο 11	μέτρα για την αντιμετώπιση της παράνομης μετακίνησης παιδιών στο εξωτερικό και της μη επανόδου τους
Άρθρο 12	<ul style="list-style-type: none"> – δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του και να λαμβάνεται δεόντως υπόψη ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του – δικαίωμα ακρόασης του παιδιού σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες· στις οικογενειακές αυτές διαφορές περιλαμβάνονται οι δίκες σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας και ιδιαίτερα τα ζητήματα διαμονής και προσωπικής επικοινωνίας με τα παιδιά
Άρθρο 18	<p>από κοινού ευθύνη και των δύο γονέων για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού</p> <ul style="list-style-type: none"> – έναρξη ισχύος στις 2-9-90 – επικύρωση από όλα τα κράτη μέλη